

Journal

2023

Ročník IX., číslo 1

| socioterapie

KOMUNITNÁ SOCIOTERAPIA

Vydavateľ: Inštitút edukológie a sociálnej práce, Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove, Ul. 17 novembra 1, 080 78 Prešov, <https://www.unipo.sk/filozoficka-fakulta/ieasppff/journal-socioterapie/>

Šéfredaktorka: prof. PhDr. Beáta BALOGOVÁ, PhD., MBA

Zástupkyňa šéfredaktorky: doc. Mgr. Antónia SABOLOVÁ FABIANOVÁ, PhD., doc. Mgr. Michaela SKYBA, PhD.

Redakčná rada a recenzenti/ky: doc. PhDr. Jozef KREDÁTUS, PhD., FF PU v Prešove; prof. PhDr. Kvetoslava REPKOVÁ, CSc., IVPR v Bratislave a FF PU v Prešove; prof. PhDr. Viera BILASOVÁ, CSc., FF PU v Prešove; prof. PaedDr. Lenka PASTERNAKOVÁ, PhD., MBA, FHPV PU v Prešove; prof. J. Jay MILLER, Ph.D, MSW, CSW., College of Social Work, University of Kentucky; prof. PaedDr. Anna HUDECOVÁ, PhD., PF KU v Ružomberku (do 27. 08. 2023); prof. PaedDr. Jana LEVICKÁ, PhD., UCM v Trnave; prof. PhDr. Eva MYDLÍKOVÁ, PhD., FZaSP TU v Trnave; doc. PhDr. Alžbeta BROZMANOVÁ GREGOROVÁ, PhD., PF UMB v Banskej Bystrici; prof. PhDr. Eva ŽIAKOVÁ, CSc., FF UPJŠ v Košiciach; doc. JUDr. Mgr. Dušan ŠLOSÁR, PhD., FF UPJŠ v Košiciach; doc. PhDr. Markéta RUSNÁKOVÁ, PhD., PF KU v Ružomberku; prof. PhDr. Jaroslav VETEŠKA, PhD., MBA, PF UK v Prahe; Mgr. Zuzana TRUHLÁŘOVÁ, PhD., FF UHK v Hradci Králové; prof. Mgr. Kamil KARDIS, PhD., GTF PU v Prešove; prof. PhDr. Tomáš HANGONI, PhD., PBF PU v Prešove; prof. PaedDr. Ctibor HATÁR, PhD., PF UKF v Nitre; PhDr. Eva DRAGOMIRECKÁ, PhD., FF UK v Prahe; dr hab. Marta UBERMAN, prof. UR v Řešove; dr hab. Monika PODKOWIŃSKA, prof. SGGW vo Varšave; Ks. dr hab. Janusz MIERZWA, prof. UPJP II v Krakove; dr hab. Leon SZOT, prof. UPJP II v Krakove; prof. dr hab. Joanna TRUSZKOWSKA, LSUAS; prof. dr hab. Henryk SKOROWSKI, UKSW vo Varšave; prof. hab. Joanna Mysona BYRSKA, UPJP II v Krakove; dr hab. Beata SZLUS, prof. UR v Řešove; doc. Mgr. Ing. Zuzana POKLEMOVÁ, PhD., FF PU v Prešove; prof. PhDr. Ladislav VASKA, PhD., PF UMB v Banskej Bystrici; prof. Ing. Bohuslava MIHALČOVÁ, PhD., PhD., EUR ING, PHF, EUBA v Bratislave; doc. PaedDr. Barbora KOVÁČOVÁ, PhD., PF KU v Ružomberku; dr hab. Hubert JURJEWICZ, PAISR v New Jersey; Rev. Krzysztof MASLOWSKI, S.D.T., SHU; Mr. Tshering DORJI, MSW, FHEA, Samtse College of Education, The Royal University of Bhutan; dr hab. Małgorzata DUDA, prof. UJPII v Krakove; Ks. prof. nadzw. dr hab. Janusz Jan MIERZWA, prof. ISA, KZPS, PWSZ JG v Sanoku; Dr Agnieszka ZABOROWSKA, KSS, PSPS, KUL JP II v Lubline; Ks. prof. dr hab. Mirosław KALINOWSKI, KUL JP II v Lubline; dr hab. Iwona NIEWIADOMSKA, prof. KUL JP II v Lubline; dr hab. n. med. Mirosław DZIEKIEWICZ, prof. WIM vo Varšave; ks. dr hab. Waldemar CISŁO, prof. UKSW vo Varšave; dr hab. Andrzej NIESPOREK, prof. UŚP; prof. dr hab. Tadeusz BAŁ, PWSTE Jarosław i KU (do 2022); dr hab. Waldemar URBANIK, prof. ANSTWP v Štetíne; prof. dr hab. Kazimierz WOLNY-ZMORZYŃSKI, UŚK Śląski v Katovicích; prof. dr hab. Kazimierz ZABŁOCKI, IP UKSW vo Varšave.

Editoriky: prof. PhDr. Beáta BALOGOVÁ, PhD., MBA; Mgr. Miriama BORIŠČÁKOVÁ, PhD.

Technickí/é redaktori/ky a grafické spracovanie: doc. Mgr. Antónia SABOLOVÁ FABIANOVÁ, PhD.; Mgr. Miriama BORIŠČÁKOVÁ, PhD.; Ing. Peter GALLO, PhD.

Afiliácia: Časopis bol publikovaný ako výstup projektu VEGA č. 1/0535/23 s názvom *Integrácia ukrajinských migrantov a posúdenie náročnej životnej situácie spojenej s krízou vyvolanou vojnovým konfliktom optikou sociálnej práce* a projektu KEGA č. 027PU-4/2022 s názvom *Transfer digitálnych technológií do inovácie metodiky odbornej praxe v pregraduálnej príprave študentov sociálnej práce*.

Periodicita: 2x ročne

Titulka: www.canva.com; doc. Mgr. Antónia SABOLOVÁ FABIANOVÁ, PhD.

© Inštitút edukológie a sociálnej práce, Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove, 2023.

ISSN 2453-7543

OBSAH

EDITORIÁL.....	5
----------------	---

VEDECKÉ STATE

YULIIA KOVALCHUK A BEÁTA BALOGOVÁ <i>Integrácia ukrajinských utečencov optikou slovenskej sociálnej práce.....</i>	7
MAGDALÉNA BILÁ, ALENA KAČMÁROVÁ AND INGRIDA VAŇKOVÁ <i>Building Sensitiveness to Social Responsibility and Self-care in Translator/Interpreter Trainees.....</i>	20
BARTOSZ ŁUKASZEWSKI <i>Social exclusion of young people from ghettoized districts as the environmental (in)justice</i>	28
ZUZANA POKLEMBOVÁ <i>Environmentálne podmienené bariéry starostlivosti o seba v sociálnej práci.....</i>	34

RECENZIE

BEÁTA BALOGOVÁ, VIERA BILASOVÁ <i>Starnutie ako filozofický a sociálny problém.....</i>	41
DANIELA HREHOVÁ ET AL. <i>Zahraniční študenti vysokých škôl - adaptácia na štúdium a prácu na Slovensku.....</i>	43

SPRÁVY Z PODUJATÍ

ALENA KAČMÁROVÁ <i>Social work and English language in Bhutan and in Slovakia.....</i>	45
ZUZANA POKLEMBOVÁ <i>Okrúhly stôl k aktuálnym výzvam pre sociálnu prácu.....</i>	47
BEÁTA BALOGOVÁ, ZUZANA POKLEMBOVÁ <i>Vedecké sympóziu Aktuálne výzvy pre sociálnu prácu a jeho sprievodné podujatie: otvorenie Self-Care Lab Filozofickej fakulty PU.....</i>	48
MIRIAMA BORISČÁKOVÁ <i>European Conference of Social Work Education 2023.....</i>	50
MIRIAMA BORISČÁKOVÁ, STELA RICHNAVSKÁ, NATÁLIA VRANKOVÁ <i>Prešovská škola sociálnej práce obhájila svoje prvenstvá na medzinárodnej konferencii v Trnave.....</i>	52

EDITORIÁL

Výzvou pre sociálnu prácu je neustály spoločenský pokrok a s ním súvisiace sociálne zmeny, na ktoré musíme ako praktici, akademici a vedci v tejto profesii a vede reagovať. Vnímaná potreba práce s klientom na individuálnej rovine prináša benefity v podobe častej osobnostnej zmeny. No nemenej potrebnou je adresná reakcia na prácu so skupinou či komunitou, ktorá častokrát otvára dvere pre komplexnejšiu zmenu, a to nielen u klienta samotného ale aj u jeho rodiny, širšieho sociálneho prostredia a zmenu komunity, v ktorej žije. Nemôžeme zabudnúť na stálosť malých paradigiem Malcoma Payne, ku ktorým radí reformačný spôsob práce so spoločnosťou, čím sú dosahované zmeny na globálnejšej úrovni a podpora či pomoc sú sprostredkované väčšiemu počtu skupín a komunít sociálnej práce. Obdobne nielen v akademickom prostredí, ale najmä tom praktickom môžeme vidieť stále potrebu diskusie a akcie komunít sociálnej práce. Či už sa to týka oblasti sociálnej politiky MPSVR SR, ktorá v súčasnosti ponúka aktivity spojené s projektmi ako napr. *Predchádzanie krízovým situáciám vo vzťahu k občanom Ukrajiny na území SR* alebo *Plán obnovy – Komponent 13 Dostupná a kvalitná dlhodobá sociálno-zdravotná starostlivosť*. K ďalším podobným aktivitám smieme zaradiť projekt IA MPSVR SR s názvom *Národný projekt Terénna sociálna práca a komunitné centrá*, či *Národný projekt Kvalita sociálnych služieb* alebo *Národný projekt Pomoc osobám z Ukrajiny pri ich vstupe a integrácii na území SR – samospráva*. Ku komunitným aktivitám na Slovensku možno zaradiť aj kampaň *Amnesty International* s názvom *Hovorme o súhlase* venovanej podpore zmeny a advokácie diskurzu k téme súhlasu so sexuálnym vzťahom. Takýchto projektov venovaných konkrétnym cieľovým skupinám a komunitám vieme na Slovensku nájsť mnoho. Sociálna práca nemôže nereagovať na potreby, ktoré zaznievajú z radov rôznorodých komunít. Aj preto bolo cieľom a ambíciou tohto prvého čísla *Journalu socioterapie* v roku 2023 predostrieť diskusiu k téme komunít so zacielením sa na vybrané oblasti pôsobenia sociálnej práce či iných vedných a praktických disciplín.

Toto prvé číslo *Journalu socioterapie* v roku 2023 prináša tri vedecké štáty informujúce o téme práce s komunitami, či o práci v komunite z rôznych pohľadov. Autorky Yuliia Kovalchuk a Beáta Balogová vo svojej štúdií s názvom *Integrácia ukrajinských utečencov optikou slovenskej sociálnej práce o úskaliach spojených so životom osôb utekajúcich pred vojnovým konfliktom z Ukrajiny*. Autorky sa fokusujú primárne na tie životné ťažkosti, ktoré súvisia s oblasťou sociálnej práce. Skupina autoriek Magdaléna Bilá, Alena Kačmárová a Ingrida Vaňková na základe teoretických, ale aj praktických rovin reflektujú význam translatológie, resp. prekladateľstva a role prekladateľa v súčasnom svete. Identifikujú jeho potrebu neustáleho vzdelávania sa s cieľom byť adresný voči potrebám komunít, ktoré, ako sa za posledné roky ukázalo, najmä v súvislosti s vojnovým konfliktom medzi *Ruskom* a *Ukrajinou*, vyžadujú osobnosť priamo pripravenú pre konkrétny komunitný terén. Vedecká štát autora Bartosza Łukaszewskiego s názvom *Social exclusion of young people from ghettoized districts as the environmental (in)justice* informuje o výsledkoch kvantitatívnych a kvalitatívnych výskumoch zameraných na mládež žijúcu v getoizovaných štvrtiach z hľadiska environmentálnej spravodlivosti. Ostatný príspevok autorky Poklemovej sa zameriava, tak ako to popisuje v abstrakte, na environmentálne podmienené bariéry starostlivosti o seba pomenované respondentmi (sociálnymi pracovníkmi vo všeobecnosti a komunitnými sociálnymi pracovníkmi) vo výskumoch realizovaných v oblasti sociálnej práce na Slovensku.

Predmetné číslo *Journalu socioterapie* prináša aj dve recenzie publikácií, a to publikácie *Starnutie ako filozofický a sociálny problém* (Balogová a Bilasová) a publikácie *Zahraniční studenti vysokých škôl - adaptácia na štúdium a prácu na Slovensku* (Hrehová et al.). Okrem recenzií je pre čitateľky a čitateľov pripravená aj pestrá paleta správ z rôznych podujatí v prvom polroku 2023, ktorých bol *Inštitút edukológie a sociálnej práce* súčasťou. Spomenúť môžeme napr. udalosti súvisiace so spoluprácou medzi *Filozofickou fakultou PU v Prešove* a *Samtse College of Education (Royal University of Bhutan, Bhutan)*. Následne to boli udalosti spojené s vedeckým

podujatím za prítomnosti dekana *College of Social Work, University of Kentucky*, prof. Justina Jay Millera, Ph.D, MSW, CSW, ktorý v tejto spolupráci s IESP slávnostne otvoril prvé *Self-Care Lab* so zameraním na výskum starostlivosti o seba u pomáhajúcich profesionálov.

Beáta Balogová a Miriama Boriščáková
(editorky čísla)

INTEGRÁCIA UKRAJINSKÝCH UTEČENCOV OPTIKOU SLOVENSKEJ SOCIÁLNEJ PRÁCE

Integration of Ukrainian refugees through the lens of Slovak social work

Yuliia KOVALCHUK a Beáta BALOGOVÁ

ABSTRAKT

Predkladaný príspevok pozostáva z dvoch častí. Prvá časť sa zameriava na migráciu ukrajinských utečencov na *Slovensku* v čase vojnového konfliktu na *Ukrajine*. Relevantnosť výskumnej témy je obzvlášť naliehavá vo svetle udalostí, ktoré sa dnes odohrávajú na *Ukrajine*. Na základe toho v druhej časti tohto príspevku autorky predstavujú projekt výskumu, zameraný na zistenie problém, s ktorými sa stretávajú utečenci z *Ukrajiny* na *Slovensku*. Súčasťou kvantitatívneho výskumu bola analýza potrieb utečencov z *Ukrajiny*, ktorí prišli na *Slovensko* z dôvodu vojenského konfliktu. Komplexná analýza migrácie je spracovaná ako súčasť sociálnych intervencií z pohľadu sociálnej práce.

Kľúčové slová: Migrácia. Medzinárodná migrácia. Migrant. Cudziniec. Utečenec. Odídenec. Sociálna práca s migrantmi.

ABSTRACT

The submitted contribution consists of two parts. The first part focuses on the migration of Ukrainian refugees in *Slovakia* during the war conflict in *Ukraine*. The relevance of the research topic is especially urgent in light of the events taking place in *Ukraine* today. Based on this, in the second part of this paper, the authors present a research project aimed at finding out the problems faced by refugees from *Ukraine* in *Slovakia*. Part of the quantitative research was an analysis of the needs of refugees from *Ukraine* who came to *Slovakia* because of the military conflict. A complex analysis of migration is processed as part of social interventions from the point of view of social work.

Key words: Migration. International Migration. Migrant. Foreigner. Refugee. Outcast. Social Work with Migrants.

ÚVOD

V dnešnej dobe milióny ľudí na *Ukrajine* opustili svoje domovy z dôvodu vojnového konfliktu. Niektorí z nich sa presťahovali v rámci krajiny a niektorí odišli do zahraničia. Náhle vysídlenie veľkého počtu obyvateľov v dôsledku vojny vytvára nové výzvy. V práci sa zameriavame na udalosti súvisiace s nútenou migráciou a vojnovou situáciou na *Ukrajine*. Tento príspevok poskytuje prehľad problémov, ktoré vznikli v dôsledku vývoja. Riešenie týchto výziev pomôže podporiť vysídlených ľudí a hostiteľské komunity a zároveň zachovať ľudský potenciál *Ukrajiny*.

Podľa odhadov *Medzinárodnej organizácie pre migráciu (MOM)* (2023, [cit. 2023-07-09]) je počet osôb považovaných za vnútorne vysídlené osoby k polovici mája približne 7,1 milióna. Vnútorne vysídlené osoby prišli z východných regiónov a tvorili viac ako polovicu 55 % z celkového počtu, z južných regiónov - 13 %, ale ich podiel sa postupne zvyšoval. Zároveň sa podiel vnútorne vysídlených osôb z *Kyjeva* a severných regiónov v porovnaní s prvým mesiacom vojny výrazne znížil – teraz je to 16 % a 12 %. Podľa *Agentúry OSN* pre utečencov bolo k 9. júnu 2023 v *Európe* viac ako 4,9 milióna utečencov, ktorí opustili *Ukrajinu* kvôli vojne. *Agentúra OSN*

(2023, [cit. 2022-07-25]) informuje, že k 9. júnu v Európe sa zaregistrovalo viac ako 3,2 milióna utečencov z Ukrajiny, aby získali dočasnú ochranu alebo iný podobný štatút. Podľa štatistických údajov najčastejšie registrujú ukrajinských utečencov krajiny Európy ako: Poľsko (2,2 milióna), Nemecko (565 tisíc), Česko (366 tisíc), Maďarsko (325 tisíc), Slovensko (257 tisíc), Španielsko (118 tisíc), Bulharsko (113 tisíc) a Taliansko (97 tisíc).

1 Migrácia a jej aspekty eskalované vojnovým konfliktom

Ludia sa v dnešnom globalizovanom svete neustále pohybujú. Migrácia rúca tradičné hranice medzi kultúrami, etnickými skupinami a jazykmi a rozvíja rozmanitosť, kultúrne a ekonomické bohatstvo. Migráciu mnohí vnímajú aj ako výzvu či dokonca hrozbu.

Migrácia je proces pohybu buď cez medzinárodné hranice, alebo v rámci tej istej krajiny, ktorý zahŕňa akýkoľvek pohyb ľudí bez ohľadu na dôvody. Definovať pojem „migrant“ nie je také jednoduché. Podľa Európskeho výboru pre migráciu sa pojem „migranti“ používa na označenie v závislosti od kontextu emigrantov, vracajúcich sa migrantov, prisťahovalcov, utečencov, vysídlených osôb a osôb prisťahovaleckého a/alebo etnického pôvodu. Medzinárodná migrácia obyvateľstva v podmienkach rastúcej globalizácie má významné miesto v rozvoji modernej spoločnosti. Touto problematikou sa zaoberali domáci aj zahraniční vedci – najmä Shelyuk (2001); Synkaruk (2002); Dragunova (2004); Beck a Beck-Gernsheim (2014); Dupkala (2015; 2016; 2017; 2018); Keller (2016; 2017) a ďalší.

Autor Davis (2000) uvádza, že utečencom je každá osoba, ktorá sa pre opodstatnené obavy stala obeťou prenasledovania na základe rasy, náboženstva, národnosti, príslušnosti k určitej sociálnej skupine alebo politického presvedčenia, ktorá sa nachádza mimo krajiny svojho občianstva a nemôže používať ochranu danej krajiny alebo si z dôvodu takýchto obáv takúto ochranu neželá. Európska kríza znamená dôležité zmeny týkajúce sa vektorov tokov utečencov z hotspotov a

vzorcov ich migračného správania. „Utečenec“ a „násilne vysídlená osoba“ sú osobitnou kategóriou a osobitným medzinárodným právnym štatútom definovaná Ženevským dohovorom z roku 1951.

Medzinárodná ochrana, vysídlenie v dôsledku konfliktu a právo požiadať o azyl sú ústrednými témami diskusie o medzinárodnej migrácii. Migrácia poháňaná humanitárnymi krízami alebo konfliktmi je vo svojej podstate nepredvídateľná a môže spôsobiť značné problémy pre tých, ktorí utekajú, aj pre vlády, na ktoré sa títo ľudia obracajú so žiadosťou o ochranu. Ako zdôrazňuje citát vyššie, pokrývanie pohybu utečencov a žiadateľov o azyl je často spojené s etickými a právnymi problémami, ktoré si vyžadujú taktné manévrovanie (Alba a Nee 2005). Podľa Dohovoru OSN o právnom postavení utečencov z roku 1951 je utečencom osoba, ktorá v dôsledku opodstatneného strachu stať sa obeťou prenasledovania na základe rasy, náboženstva, národnosti, príslušnosti k určitej sociálnej skupine alebo politickej je mimo krajiny svojej štátnej príslušnosti a nemôže využiť ochranu tejto krajiny alebo nie je ochotná túto ochranu využiť z dôvodu takýchto obáv. Okrem toho mnohé krajiny, najmä členské štáty Európskej únie a všetci partneri projektu „MOMENTA“ poskytujú ochranu tzv. osobám, ktoré nespĺňajú požiadavky na utečencov, no napriek tomu ich nemôžno vrátiť do krajiny pôvodu z dôvodu ohrozenia ich života, zdravia alebo iného ohrozenia osobnej bezpečnosti. Tento typ ochrany, uznávaný a regulovaný medzinárodným aj vnútroštátnym právom, je založený na implementácii princípu non-refoulement (Castles a Miller 2003, [cit. 2020-11-29]).

Žiadateľom o azyl je dlhodobou definovaná podľa Barro a Lee (1991) ako osoba, ktorá cestuje do určitej krajiny, aby požiadala o medzinárodnú ochranu a ktorá stále čaká na rozhodnutie o svojej žiadosti. Azyl je štatút ochrany poskytovaný osobám, ktoré takúto ochranu potrebujú od cudzieho štátu. Štatút medzinárodnej ochrany nahrádza bežné imigračné požiadavky a poskytuje žiadateľom o azyl imunitu pred vyhodením, aspoň kým sa nerozhodne o ich žiadosti. Je tiež

zrejme, že žiadatelia o azyl často nedokážu predložiť potrebnú dokumentáciu na preukázanie svojej totožnosti, občianstva alebo právneho postavenia. V prípade kladného rozhodnutia o žiadosti o azyl sa utečencovi (alebo osobe, ktorej je udelená iná forma ochrany) zvyčajne udeľuje povolenie na pobyt na určitú dobu. Nie všetkým osobám, ktoré dostávajú ochranu v inej krajine, je priznaný štatút utečenca. Existujú rôzne formy ochrany, ako napríklad „*doplňková ochrana*“, ktorú ponúkajú napríklad členské štáty EÚ a všetky krajiny *Východného partnerstva*. Môže byť udelená jednotlivcom, ktorí nemajú opodstatnený strach z osobného prenasledovania, ale skôr čelia všeobecnejšej hrozbe násilia, ak sa vrátia do svojej krajiny pôvodu. Štatút utečenca je zvyčajne spojený so štatútom trvalého pobytu (hoci medzinárodné právo stanovuje prípady, kedy možno tento štatút odvolať); štatút doplnkovej ochrany je spojený s obmedzeným časom pobytu, ale môže sa predĺžiť, ak nebezpečná situácia pretrváva (Bouvier 1991). Analýza celosvetových migračných trendov, pochopenie toho, čo motivuje občanov rôznych krajín (najmä *Ukrajiny*) opustiť svoje domovy, aké dôsledky nás čakajú v krátkodobom a dlhodobom horizonte (či už ako prijímajúca krajina, tak aj ako darcovská krajina) by sa mala stať súčasťou formovania vnútornej a vonkajšej politiky vlády.

2 Krízové centrá pre ukrajinských utečencov a dobrovoľnícke aktivity poskytované utečencom na Slovensku

Osobitná pozornosť je zameraná na pojem „dobrovoľníctvo“ a jeho prínos pre dobrovoľníkov a klientov krízových centier. Pod pojmom „krízové centrum“ sa zvyčajne skrývajú integrované inštitúcie sociálnych služieb, ktoré ponúkajú komplexnú pomoc vo forme núdzového bývania, materiálnej podpory a sociálnej a psychologickú podpory. Cieľom je poukázať na možnosti využitia foriem dobrovoľníckej práce počas vojnovnej situácie na *Ukrajine* a analyzovať formy sociálnej pomoci s migrantmi-utečencami v zahraničí (na *Slovensku*).

Dobrovoľníctvo a sociálna práca spolu úzko súvisia, majú spoločné historické, kultúrne a etické východiská. K dnešnému dňu sa vynakladá značné úsilie na zapojenie neprofesionálov do riešenia mnohých spoločenských problémov. Úlohou dobrovoľníkov by však malo byť podporovať, dopĺňať prácu profesionálov a zlepšovať kvalitu života migrantov-utečencov (McKee 2003, [cit. 2022-02-15]).

Legislatíva o dobrovoľníctve je špecifická pre danú krajinu. *Rada Európy* odporúča jednotlivým krajinám definovať dobrovoľníctvo na národnej úrovni s dôrazom na vzdelávaciu stránku. *Zákon o dobrovoľníctve č. 406/2011 Z. z.* ([cit. 2023-04-25]) predstavuje pojem dobrovoľníctvo, definuje pojmy dobrovoľník, darca a príjemca. V zmluve upravuje právne postavenie organizácie pomoci a prijímateľa, ako aj ich povinnosti a odporúčania dobrovoľníkov. Dobrovoľníctvo je spoločenský fenomén, ktorý sa vyskytuje vo všetkých sférach činnosti mimovládnych organizácií. Dobrovoľníctvo je slobodne zvolená činnosť, ktorá sa vykonáva bez nároku na peňažnú odmenu v prospech iných ľudí.

Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR (2022, [cit. 2022-04-25]) rozširuje rozsah pomoci a pripravuje podporu pre rodiny, ktoré opustili *Ukrajinu* ešte pred vojnou a boli nútené opustiť územie *Ukrajiny* počas vojnových akcií. Sú to napríklad také organizácie, ako *UNHCR*, *UNICEF*, *Červený kríž* a pod. Od začiatku vojenskej operácie *Ruska* na *Ukrajine* (24. februára 2022) sa slovenskou verejnosťou prehnala veľká vlna spolupatričnosti. Preto pridávame zoznamy aktivít, ktoré v súčasnosti vykonávajú slovenské členské organizácie a pozorovatelia v rámci pomoci *Ukrajine* (tab. č. 1).

Tabuľka 1: Finančná a nefinančná pomoc pre občanov *Ukrajiny* na *Slovensku*

Organizácia	Poskytovaná pomoc obyvateľom Ukrajiny
<i>Človek v ohrození</i>	Pomoc obetiam ozbrojeného konfliktu: ľuďom, ktorí kvôli vojne opúšťajú svoje domovy a na ochranu ohrozených rodín a jednotlivcov. Vybierané peniaze pomôžu zabezpečiť pitnú vodu a jedlo, psychosociálnu podporu, bezpečné ubytovanie a pokryjú ďalšie vzniknuté humanitárne potreby. Organizácia <i>Človek v ohrození</i> dlhodobo realizuje aktivity na <i>Ukrajine</i> . Časť peňazí bude použitá na základné potreby ukrajinských utečencov na <i>Slovensku</i> (<i>Človek v ohrození</i> , 2023 [cit. 2023-05-25]).
<i>Magna</i>	Organizácia <i>Magna</i> dlhodobo poskytuje pomoc hlavne v oblasti zdravotnej starostlivosti na <i>Ukrajine</i> a má tam aktuálne zásoby liekov a zdravotníckeho materiálu (<i>Magna</i> , 2023 [cit. 2023-05-25]).
<i>UNICEF</i>	Pomoc deťom a ich rodinám, konkrétne na zabezpečenie ich základných potrieb: jedla, liekov, strechy nad hlavou, prístupu k čistej vode a psychosociálnej pomoci (<i>UNICEF</i> , 2023 [cit. 2023-05-25]).
<i>Slovenský Červený kríž</i>	Pracovníci a dobrovoľníci <i>Slovenského Červeného kríža</i> sú pripravení pomáhať na hraniciach s <i>Ukrajinou</i> – poskytovať prvú pomoc, asistovať v prípade potreby prepravy imobilných ľudí, pri podporných službách a poskytovať v rámci svojho mandátu Pátraciu službu – spájanie rodín v prípade, že v dôsledku konfliktu stratia kontakt so svojimi blízkymi (<i>Slovenský Červený kríž</i> , 2023 [cit. 2023-05-25]).
<i>Nadácia Integra</i>	Na <i>Ukrajine</i> pomohli zriadiť dočasné útočisko pri <i>Kyjeve</i> pre ľudí v pohybe a priamo tam poskytujú pomoc (<i>Nadácia Integra</i> , 2023 [cit. 2023-05-25]).
<i>Slovenská katolícka charita</i>	Pomoc ľuďom v oblasti konfliktu, strava, ubytovanie a zabezpečenie základných potrieb (<i>Slovenská katolícka charita</i> , 2023 [cit. 2023-05-25]).
<i>Sme spolu – Ukraine Slovakia SOS</i>	Organizácia pomáha ľuďom v núdzi na <i>Ukrajine</i> už od roku 2014. Momentálne zabezpečuje zdravotnícky materiál a hygienické potreby pre obete vojny (<i>Sme spolu – Ukraine Slovakia SOS</i> , 2023 [cit. 2023-05-25]).
<i>Úsmev ako dar</i>	Organizácia <i>Úsmev ako dar</i> zameriava svoju pomoc na rodiny, ktoré pred hrozbou vojny museli utiecť z východu <i>Ukrajiny</i> do <i>Užhorodu</i> (<i>Úsmev ako dar</i> , 2023 [cit. 2023-05-25]).
<i>Depaul Slovensko</i>	Humanitárna pomoc podľa potrieb, ktoré budú na ukrajinskej strane (<i>Depaul Slovensko</i> , 2023 [cit. 2023-05-25]).
<i>ACN – Pomoc trpiacej Cirkvi</i>	Poskytovanie jedla, vody, zdravotnej starostlivosti či úkrytu obetiam vojny a obrovskému množstvu ľudí, ktorí sa dali na útek (<i>ACN – Pomoc trpiacej Cirkvi</i> , 2023 [cit. 2023-05-25]).
<i>ICEJ – Medzinárodné kresťanské veľvyslanectvo Jeruzalem na Slovensku</i>	Pomoc pri evakuácii ukrajinských židov (<i>ICEJ – Medzinárodné kresťanské veľvyslanectvo Jeruzalem na Slovensku</i> , 2023 [cit. 2023-05-25]).

Zdroj: vlastné spracovanie

Od začiatku vojny na *Ukrajine* *Prešovská univerzita* (2023, [cit. 2023-03-25]) prijala sériu opatrení na zmiernenie ťažkej situácie, v ktorej sa ocitli jej študenti a univerzitní zamestnanci z *Ukrajiny*. Študenti z *Ukrajiny* dostali možnosť požiadať o jednorazové sociálne štipendium vo výške 150 eur, následne sa vytvorila špeciálne zameraná sociálna a psychologická poradňa a bolo poskytované bezplatné ubytovanie pre rodinných

príslušníkov ukrajinských študentov na vysokoškolských internátoch, kde žilo približne 60 ľudí, z toho 30 detí. Práve pre mladších bratov a sestry vysokoškolákov, ale aj deti z vonkajšieho prostredia, bol dvakrát do týždňa organizovaný športový krúžok pod záštitou študentov *Fakulty športu*. Na *Pedagogickej fakulte* sa raz týždenne konali tvorivé a umelecké podujatia za účasti študentov *Ústavu estetiky Filozofickej fakulty*.

Univerzita zaviedla bezplatný kurz slovenského jazyka, o ktorý bol veľký záujem. Návštevníkmi kurzu boli osoby vo veku od 14 do 74 rokov, ako aj samostatná skupina mladších školákov vo veku 14 – 18 rokov. Cieľom kurzu bolo, aby si utečenci osvojili základnú slovnú zásobu a frázy, ktoré im umožnia fungovať v každodenných komunikačných situáciách.

Ústav slovakistiky a mediálnych štúdií FF PU (2023, [cit. 2023-04-25]) spustil aj projekt „Slovenský jazyk ako cudzí jazyk v online prostredí“ (s hlavným zameraním na ukrajinských študentov). Hlavným cieľom projektu KEGA bolo pripraviť webovú stránku so vzdelávacími materiálmi pre zahraničných, najmä ukrajinských študentov. Projekt počíta aj s organizáciou rôznych školení. Zámerom je nadviazať kontakt a spoluprácu s ďalšími organizáciami a školami v Prešove, ktoré ponúkajú kurzy slovenského jazyka.

Na záver môžeme konštatovať, že dobrovoľníctvo je neoddeliteľnou súčasťou sociálnej práce s rodinami utečencov, deťmi a mládežou. V súčasnosti sme svedkami nárastu problémov rodín, detí a mladých ľudí, ktorí boli nútení odísť do zahraničia kvôli vojenským operáciám na *Ukrajine*. Prijímateľmi sociálnych služieb krízových centier je čoraz viac rodín, ktoré potrebujú sociálno-psycho-logickú, materiálnu a finančnú pomoc. Je im poskytovaná komplexná sociálna podpora a sociálna adaptácia, ktorá zvyšuje kvalitu života všetkých členov rodiny v zahraničí, najmä na *Slovensku*. Týmto potvrdzujeme, že dobrovoľnícke programy sú významným zdrojom pomoci, majú veľký potenciál rôznymi formami pomôcť rodinám vo vojnových podmienkach a aktivizovať ich tak k efektívnemu riešeniu problémov.

3 Projekt výskumu

V empirickej časti príspevku analyzujeme problematiku migrácie ako zložitého sociálneho javu. Relevantnosť výskumnej témy je obzvlášť naliehavá vo svetle udalostí, ktoré sa dnes odohrávajú na *Ukrajine*. Objemnosť nútenej migrácie je fenomén, ktorý sa dotýka aj *Slovenska* ako susedného štátu. V súčasnosti potrebujú špecifickú pomoc najmä mig-

ranti a ich rodiny, čo je možné len pri fungovaní siete medzinárodných inštitúcií, ktoré zohľadňujú aktuálnu situáciu a jej osobitosti.

3.1 Cieľ výskumu

Súčasťou definovania problému migrácie utečencov z *Ukrajiny* v dôsledku vojenského konfliktu je rozpracovanie cieľa výskumu. **Cieľom kvantitatívneho výskumu** bolo *zistiť, s akými problémami sa stretávajú utečenci z Ukrajiny na Slovensku, zároveň analyzovať potreby utečencov z Ukrajiny, ktorí prišli na Slovensko z dôvodu vojenského konfliktu optikou sociálnej práce.*

3.2 Hypotézy

Ďalším krokom bola tvorba hypotéz. Hypotézy a výskumné otázky spolu úzko súvisia, napriek tomu je hypotéza špecifická vlastnosťami, ktoré výskumnej otázke chýbajú.

Hypotéza číslo 1: Domnievame sa, že utečenci z *Ukrajiny* na *Slovensku* najčastejšie riešia problémy spojené s nástupom ukrajinských detí (utečencov) do školy na *Slovensku*, s problémami pri získaní zdravotnej starostlivosti a jazykovou bariérou.

Hypotéza číslo 2: Predpokladáme, že primárnymi potrebami utečencov je prístup k službám, ako je dočasné bývanie, zabezpečenie potravín, integrácia odídencov z *Ukrajiny* na *Slovensku*, finančná podpora a možnosť zdravotného poistenia.

3.3 Metodika

Na základe predloženej metodológie bol realizovaný kvantitatívny typ výskumu, ktorý vyplýval z presvedčenia o existencii jednej objektívnej reality, ktorá nie je závislá na citoch, postojoch alebo presvedčeniach. V kvantitatívnom výskume bolo podľa nás vhodné použiť metódu dotazníka, ktorého cieľom bolo získať reálne, validné, objektívne a overiteľné údaje o skúmanej problematike.

Výskumný **autorský dotazník** sa skladal z uzavretých otázok. Respondenti mali počas voľby z niekoľkých odpovedí vybrať jednu, poprípade pri otázke, kde je to uvedené, si vybrať viac možností. Taktiež sme použili

otvorené otázky, kde respondenti mohli doplniť odpoveď. Dotazník bol vyplnený v elektronickej podobe na webovej stránke s využitím programu *Formuláre*. Respondenti vyplňali elektronickú formu dotazníka anonymne. Pre dosiahnutie relevantných výsledkov bol dotazník administrovaný v ukrajinskom jazyku.

Dotazník sa skladal z 33 položiek a následne 8 položiek slúžilo na získanie demografických údajov potrebných na identifikáciu – pohlavie, vek, ktorý sme klasifikovali podľa vekovej periodizácie Vágnerovej (2001), vzdelanie, jazykové zručnosti, pracovné povolanie na *Ukrajine*, mesto pôvodu utečencov. Prostredníctvom otázok číslo 3, 4, 6, 7 a 8 sme zisťovali, aké sú hlavné dôvody nútej migrácie utečencov na *Slovensko*. Otázky 14 – 23 a 26 sú zamerané na zisťovanie problémov, s ktorými sa stretávajú odídenci z *Ukrajiny* na *Slovensku* (s problémami spojenými s nástupom ukrajinských detí (utečencov) do školy na *Slovensku*, s problémami pri získaní zdravotnej starostlivosti a s problémami týkajúcimi sa jazykovej bariéry). Následne otázkami číslo 1, 2, 5 a 13 sa pýtame na to, aké sú potreby odídcov z *Ukrajiny*, ktorí prišli na *Slovensko* z dôvodu vojenského konfliktu (prístup k službám, ako je dočasné ubytovanie, dovoz potravín, integrácia ukrajinských občanov na *Slovensku*, finančná pomoc a možnosť zdravotného poistenia). Otázkami 24 a 25 zisťujeme, aké služby alebo druhy pomoci učenci využívajú na *Slovensku*. Zároveň otázky číslo 27 až 33 slúžia na zistenie, aké emócie a pocity prežívajú odídenci z *Ukrajiny*, ktorí si našli útočisko na *Slovensku* (stres a úzkosť, absencia pocitu bezpečia a niektorí utečenci naopak môžu držať emócie hlboko vo svojom vnútri a nekomunikujú). Taktiež otázkami 9, 10, 11 a 12 sa pýtame na to, ako utečenci z *Ukrajiny* vidia svoju budúcnosť na *Slovensku*.

3.4 Výskumný súbor

Výskumný vzorku v nami prezentovanom kvantitatívnom výskume tvorilo 40 utečencov z *Ukrajiny*, ktorí prišli na *Slovensko* kvôli vojenským konfliktom. Pre realizáciu výskumnej časti a pre kompletnosť informácie sme sprístupnili vyplňovanie dotazníka po

celom *Slovensku* (*Bratislavský kraj, Trnavský kraj, Žilinský kraj, Nitriansky kraj, Banskobystrický kraj, Košický kraj a Prešovský kraj*). Dotazník bol zverejnený vo všetkých ukrajinských skupinách, ktoré sú orientované na pomoc a poradenstvo pre utečencov v rámci spomínaných regiónov. Zároveň boli oslovené aj ubytovne v *Prešove*, kde sú už dlhodobo (od začiatku vojenského konfliktu) ubytovaní utečenci z *Ukrajiny* so svojimi rodinami. Celkovo bolo poslaných 50 online dotazníkov, z ktorých sa vrátilo 40 úspešne vyplnených dotazníkov (80 %).

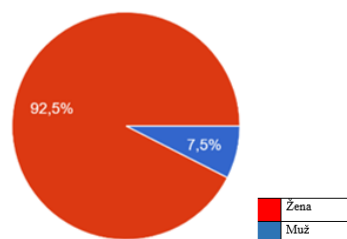
Do výskumu sa utečenci zapojili dobrovoľne, boli oboznámení s cieľom výskumu a so zachovaním ich anonymity. Výskumu sa zúčastnilo 37 (92,5 %) žien a 3 muži (7,5 %) (tab. č. 2 a graf 1). Výskumu sa zúčastnili respondenti vo veku od 17 až do 79 rokov (Vágnerová 2000) (deti, ktoré navštevujú školu; študenti; ľudia v aktívnom veku, ktorí pracujú na *Slovensku* alebo dištančne na *Ukrajine* a seniori) (tab. č. 3 a 4). Dotazníky vyplňali respondenti online cez elektronický program – *Formuláre*.

Tabuľka 2: Respondenti/respondentky z hľadiska pohlavia

Ženy	37	92,5 %
Muži	3	7,5 %
Spolu	40	100 %

Zdroj: vlastné spracovanie

Graf 1: Respondenti/respondentky z hľadiska pohlavia

Zdroj: vlastné spracovanie

Výsledky v tabuľka 2 poukazujú na to, že **na Slovensko skôr prichádzajú ženy, a to 92,5 %, zvyšných 7,5 % sú muži**. Takýto ukazovateľ len potvrdzuje to, že najzraniteľnejšou skupinou sú stále ženy (matky s deťmi, ktoré utiekali od vojenského konfliktu a našli bezpečie na *Slovenku*). Je to možné vidieť aj na základe ďalšieho ukazovateľa, a to je vek utečencov.

Tabuľka 3: Respondenti/respondentky z hľadiska veku (Vagnerová 2001)

	15 – 18,20 Adolescenci a	20 – 30 mladšia dospelosť	30 – 45 stredná dospelosť	45 – 65 staršia dospelosť	65 – 75 počiatočná staroba	75 – 90 pokročilá staroba
Respondenti	6	8	19	4	1	1

Zdroj: vlastné spracovanie

Tabuľka 4: Respondenti/respondentky z hľadiska veku, Kumulácia, %

Vek	15 – 20	20 – 30	30 – 45	45 – 65	65 – 75	75 – 90
PR	6	8	20	4	1	1
Kumul., %	15	20	50	10	2,5	2,5

Zdroj: vlastné spracovanie

Údaje v tabuľkách 3 a 4 poukazujú na porovnanie respondentov z hľadiska veku. Vidíme, že **utečenci väčšinou prichádzajú vo svojom najproduktívnejšom veku – 20 až 45 rokov** (už majú za sebou odborné alebo vysoké vzdelanie, respektíve už majú skúsenosti v odbore, v ktorom boli zamestnaní na *Ukrajine*). Ale taktiež na *Slovensko* prichádzajú aj deti vo veku 15 až 20 rokov (deti utečenci, ktorí navštevujú slovenské školy, ľahšie a rýchlejšie sa adaptujú a môžu byť aj potenciálom pre *Slovensko*, napr. ostanú študovať na vysokej škole na *Slovensku*, pretože sa rozhodnú tu aj zamestnať v rámci vyštudovaného odboru).

Tabuľka 5: Respondenti/respondentky z hľadiska vzdelania

vysokoškolské	30	75 %
stredoškolské s maturitou	9	22,5 %
stredoškolské bez maturity	0	0
základné	0	0
bez vzdelania	1	2,5 %

Zdroj: vlastné spracovanie

Následne podľa tabuľky číslo 5 môžeme tvrdiť, že väčšinou (**75 %**) na *Slovensko* **prichádzajú ľudia so vzdelávaním už v konkrétnej oblasti**. Taktiež na základe ďalšej otázky sme zistili, aké povolanie vykonávali na *Ukrajine* predtým, ako prišli na *Slovensko*, a to: lekári, učitelia, psychológovia, kuchári, manažéri, právnici, podnikatelia a iné. A na základe týchto dát môžeme tvrdiť, že prichádzajúci odborníci sú potenciálom aj pre *Slovensko*, keďže môžu doplniť voľné pracovné miesta v rôznych odboroch a v rámci rôznych povolání.

Tabuľka 6: Respondenti/respondentky z hľadiska trvalého pobytu na *Ukrajine*

Kde ste bývali k 23. 2. 2022 (pred začiatkom vojny)?	Počet respondentov	%
Čerkaský región	6	15
Dnepropetrovská oblasť	3	7,5
Donecká oblasť	4	10
Charkovský región	3	7,5
Chersonská oblasť	2	5
Chmelnický región	1	2,5
Región Kirovohrad	2	5
Kyjev	3	7,5
Kyivská oblasť	4	10
Luhanská oblasť	1	2,5
Lvovská oblasť	1	2,5
Odeský región	1	2,5
Región Rivne	1	2,5
Zakarpatská oblasť	2	5
Región Záporožie	6	15

Zdroj: vlastné spracovanie

Následne ponúkame prehľad oblastí, z ktorých odišli utečenci kvôli vojnovému konfliktu (tab. č. 6). Je zrejmé, že **viac utečencov prichádza na Slovensko z východnej a strednej Ukrajiny**, kde je aktuálne situácia nestabilná a nebezpečná pre obyvateľov.

V ďalšej analýze sa zameriame na zistenie a analýzu problémov, s ktorými sa stretávajú utečenci na *Slovensku*, očakávania a reálne poskytované služby utečencom a následnú adaptáciu a integráciu utečencov na *Slovensku*.

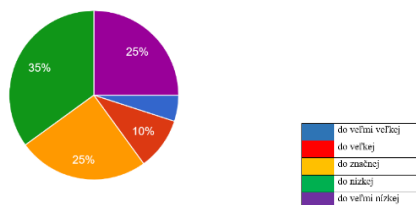
3.5 Výsledky výskumu

Analyzujúc výsledky zisťujeme, do akej miery utečenci mali na *Slovensku* problémy (graf 2) a upresňujeme, s akými problémami sa stretávajú utečenci na *Slovensku* najčastejšie (tab. č. 7). Prezentované výsledky ukazujú v odpovediach utečencov, že **miera výskytu problémov spojených s diskrimináciou utečencov je nízka, čo deklaruje 24 respondentov (60 %)**. Zvyšných 10 respondentov (25 %) odpovedalo „do značnej miery“ a 6 (15 %) povedalo, že miera výskytu problémov je vysoká. Ale uskutočnený výskum (tab. č. 6) ukazuje, že utečenci, ktorí sa stretli s nejakými problémami, tak to boli **problémy spojené s jazykovou bariérou** (28 respondentov), **hľadanie si ubytovania** (14 respondentov), neznalosť prostredia (11 respondentov), nedostatok financií (11 respondentov) a problém sa zamestnať (9 respondentov). Následne prezentujeme výsledky, ktoré sú predstavené na grafe 11 a poukazujú na problémy spojené s hľadaním práce: **určite áno** – (7 respondentov, 17,5 %), **skôr áno** –

(10 respondentov, 25 %), *skôr nie* – (7 respondentov, 17,5 %), *určite nie* – (2 respondenti, 5 %) a *nehľadal/la som si prácu* – (14 respondentov, 35 %).

Graf 2: Do akej miery ste mali na *Slovensku* problémy s tým, že ste odídenec z *Ukrajiny*?

40 odpovedí

Zdroj: vlastné spracovanie

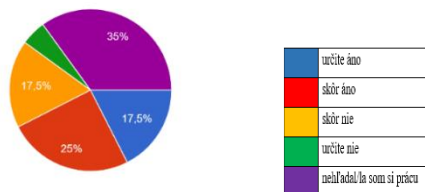
Tabuľka 7: Ktorý z problémov ste najviac riešili po príchode na *Slovensko*?

	Respondenti	%
jazyková bariéra	28	70
neznalosť prostredia	11	27,5
nedostatok financií	11	27,5
hľadanie si ubytovania	14	35
neochota ľudí pomôcť	2	5
problém sa zamestnať	9	22,5
problém s umiestnením detí do školy/škôlky	5	12,5
iné	2	5

Zdroj: vlastné spracovanie

Graf 3: Mali ste problémy s hľadaním práce na *Slovensku*?

40 odpovedí

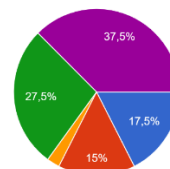
Zdroj: vlastné spracovanie

Následne sme sa pýtali na to, či utečenci študujú alebo plánujú v budúcnosti pokračovať vo vzdelávaní v hostiteľskej krajine. Odpovede utečencov poukazujú na to, že väčšina je už zameraná na **hľadanie práce na Slovensku a už neštuduje** (26 respondentov, 65 %) a len 7 respondentov (7,5 %) aktuálne študuje na *Slovensku* a 16 respondentov (15 %) plánuje pokračovať vo vzdelávaní v hostiteľskej krajine (graf 4). Zároveň zisťujeme aj to, či deti utečencov sú zapísané v škole na *Slovensku* (graf 5): „*Áno, momentálne študujem v hostiteľskej krajine*“ (18 respondentov, 45 %), „*Áno, v budúcnosti plánujem pokračovať vo vzdelávaní v hostiteľskej krajine*“ (7 respondentov, 17,5 %), „*Nie, nemám*

záujem o ďalšie vzdelávanie“ (7 respondentov, 17,5 %), „*Nie, moje vzdelanie je ukončené*“ (1 respondent, 2,5 %) a „*Nie, potrebujem si hľadať prácu/pracujem*“ (7 respondentov, 17,5 %).

Graf 4: Študujete alebo plánujete v budúcnosti pokračovať vo vzdelávaní v hostiteľskej krajine?

40 odpovedí

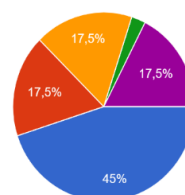

áno, momentálne študujem v hostiteľskej krajine
áno, v budúcnosti plánujem pokračovať vo vzdelávaní v hostiteľskej krajine
nie, nemám záujem o ďalšie vzdelávanie
nie, moje vzdelanie je ukončené
nie, potrebujem si hľadať prácu/pracujem

Zdroj: vlastné spracovanie

Graf 5: Sú Vaše deti momentálne zapísané do školy na *Slovensku*?

40 odpovedí

áno, chodia do školy na Slovensku
nie, moje deti teraz nechodia do školy
nie, vzdelanie získavajú na diaľku zo školy na Ukrajine
nie, stále hľadám školu na Slovensku
nie, vzdelávajú sa doma

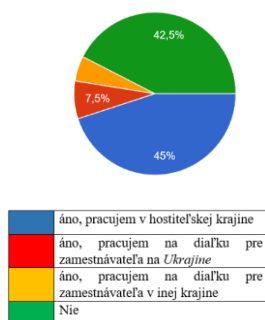
Zdroj: vlastné spracovanie

Utečenci mali odpovedať aj na otázky 19 a 20, kde sú bližšie konkretizované problémy utečencov v oblasti nezamestnanosti. Z odpovedí utečencov (graf 6) vyplynulo, že **18 respondentov (45 %)** odpovedalo, že **aktuálne sú zamestnaní na Slovensku na základe pozície odídenca**. Ďalej vidíme, že niektorí utečenci stále pokračujú v práci na *Ukrajine* dištančne (3 respondenti, 7,5 %) alebo malý počet utečencov pracuje dištančne v zahraničí (v iných krajinách EÚ) (2 respondenti, 5 %). Zvyšných **17 respondentov (42,5 %)** odpovedalo, že nie sú zamestnaní, a to z rôznych dôvodov, ktoré zisťujeme ďalšou otáz-

kou. Najviac uvádzané dôvody, prečo nepracujú na *Slovensku*, sú (tab. č. 8): „*Nemám nikoho, kto by sa mi postaral o deti, aby som mohol pracovať*“ – (6 respondentov, 15 %), „*Som študent*“ – (6 respondentov, 15 %) alebo ďalším dôvodom je **neznalosť jazyka, čo komplikuje pre utečencov možnosť sa zamestnať** alebo sa zamestnať v odbore, ktorý majú vyštudovaný na *Ukrajine* a v rámci ktorého majú pracovnú kvalifikáciu (8 respondentov, 20 %).

Graf 6: Pracujete aktuálne na *Slovensku*?

40 odpovedí

Zdroj: vlastné spracovanie

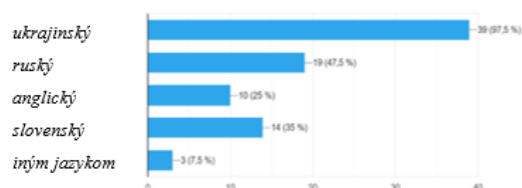
Tabuľka 8: Z akých dôvodov nepracujete na *Slovensku*?

	Respondenti	%
nizky/žiadny dopyt na trhu práce v mojom odbore v hostiteľskej krajine	4	10
nemám záujem o oblasti práce/volné miesta dostupné v hostiteľskej krajine	2	5
očakávam, že moja kvalifikácia bude uznaná hostiteľskou krajinou	3	7,5
nehovorím jazykom hostiteľskej krajiny	8	20
nemám nikoho, kto by sa mi postaral o deti, aby som mohol pracovať	6	15
som žena v domácnosti	2	5
nemám právo pracovať v hostiteľskej krajine	0	0
nechcem pracovať	0	0
som dôchodca	2	5
som študent	6	15

Zdroj: vlastné spracovanie

Výsledky poukazujú na to, že **väčšina utečencov sa dohovorí len v ukrajinskom jazyku (39 respondentov, 97,5 %) alebo v ruskom (19 respondentov, 47,5 %) a len malý počet Ukrajincov rozpráva po anglicky (10 respondentov, 25 %) alebo po slovensky (14 respondentov, 35 %) (graf 7).**

Graf 7: Akým jazykom sa dohovoríte?

Zdroj: vlastné spracovanie

V nasledujúcej otázke 21 (tab. č. 9) sme sa pýtali na to, z akých prostriedkov financujú svoje každodenné výdavky na *Slovensku*. Pri vyhodnocovaní dotazníkov sa zistilo, že mnoho utečencov, a to 21 (52,5 %) má príjem z práce/dôchodku/podnikania. Potom 14 respondentov (35 %) finančne podporuje rodina/komunita alebo majú aj vlastné úspory, ktoré používajú na zabezpečenie základných potrieb na *Slovensku* (12 respondentov, 30 %).

Tabuľka 9: Z akých prostriedkov financujete svoje každodenné výdavky na *Slovensku*?

	Respondenti	%
moje úspory	12	30
príjem z práce/dôchodku/podnikania	21	52,5
podpora rodiny/komunity	14	35
podpora miestnych rodín	1	2,5
požičané peniaze	0	0
podpora úradov/migračných služieb	5	12,5
podpora mimovládnych organizácií, miestnych komunit, organizácií, cirkví a pod.	2	5
národné granty (štipendiá atď.)	0	0

Zdroj: vlastné spracovanie

Respondenti odpovedali na otázku 22, ktorou sme sa pýtali na to, ako sa utečenci po príchode do *EÚ* dozvedeli o svojich právach, výhodách a podporných službách. Zo zistenia vyplýva, že 19 respondentov (47,5 %) odpovedalo, že väčšinou našli potrebné informácie na internete, na sociálnych sieťach (*Facebook, Instagram, Twitter, Telegram* atď.), alebo v rámci komunikácie s rodinou, priateľmi, komunitou (21 respondentov, 52,5 %). Utečenci často využívajú na zistenie aktuálnych informácií stránky *mimovládnych organizácií (MVO): Červený kríž, Charita* a pod. (10 respondentov, 25 %), alebo aj webové stránky vnútroštátnych orgánov (10 respondentov, 25 %) (tab. č. 10).

Tabuľka 10: Ako ste sa po príchode do EÚ dozvedeli o svojich právach, výhodách a podporných službách?

	Respondenti	%
stále nemám žiadne informácie o svojich právach	6	15
osobne na informačných pultoch/podporných skupinách v prijímacích centrách pre utečencov	5	12,5
osobne na policajnej stanici/v registračných strediskách	5	12,5
osobne na veľvyslanectve alebo konzuláte	2	5
osobne v sieti ukrajinských združení	11	27,5
na internete: na webových stránkach vnútroštátnych orgánov	10	25
na internete: na ukrajinských webových stránkach	7	17,5
na internete: na stránkach mimovládnych organizácií (MVO): Červený kríž, Charita a pod.	10	25
na internete, na sociálnych sieťach (Facebook, Instagram, Twitter, Telegram atď.)	19	47,5
v rozhovore (rodina, priatelia, komunita)	21	52,5

Zdroj: vlastné spracovanie

V nasledujúcej otázke 22 (tab. č. 11) sme sa pýtali na to, či sa stretli utečenci na *Slovensku* s **prejavmi diskriminácie** (finančné podvody, finančné zneužívanie, sexuálne obťažovanie, obchodovanie s ľuďmi, sexuálne obťažovanie, emocionálne násilie (vyhrážky fyzickým násilím, ponižovanie, zastrašovanie, urážky) alebo obmedzovanie základných potrieb (nedostatok jedla, vody, spánku, hygieny, extrémna únava). Pri vyhodnocovaní dotazníkov sa zistilo, že mnoho utečencov, a to 33 (**82,5 %**) odpovedalo, že s niečím podobným na *Slovensku* sa **nestretli**. Potom 4 respondenti (**10 %**) odpovedali, že **sa stretli s emocionálnym násilím** (vyhrážky fyzickým násilím, ponižovanie, zastrašovanie, urážky) a zvyšní 3 respondenti (**7,5 %**) povedali, že **zažili aj pracovné vykorisťovanie** (extrémne zlé pracovné podmienky).

Tabuľka 11: Stalo sa vám od príchodu na *Slovensko* niečo z nasledovného?

	Respondenti	%
finančné podvody alebo finančné zneužívanie	1	2,5
vydieranie, korupcia	0	0
sexuálne obťažovanie	0	0
obchodovanie s ľuďmi	0	0
fyzický útok, násilie	0	0
emocionálne násilie (vyhrážky fyzickým násilím, ponižovanie, zastrašovanie, urážky)	4	10
rasizmus/xenofóbia	2	5
lúpež, krádež	0	0
väzenie alebo väzba	0	0
deprivácia základných potrieb (nedostatok jedla, vody, nedostatok spánku, nedostatok hygieny, extrémna únava)	1	2,5
pracovné vykorisťovanie (extrémne zlé pracovné podmienky)	3	7,5
nie, nič z vyššie uvedeného	33	82,5

Zdroj: vlastné spracovanie

Ďalšou otázkou 24 (graf 8) sme sa zameriavali na zisťovanie toho, či používajú utečenci niektorú z nasledujúcich služieb vo vašej hostiteľskej krajine. Pri ďalšej otázke sme zistili, že **utečenci aktívne využívajú takmer všetky druhy poskytovaných služieb** (finančná podpora, jazykové vzdelávanie, podpora bývania, vzdelávanie (pre deti) a zdravotná starostlivosť). Niektorí respondenti

uviedli, že aj napriek tomu, že vedia o poskytovaných službách, ich nevyužívajú, ako napríklad (finančná podpora, jazykové vzdelávanie, podpora bývania, vzdelávanie (pre deti) a zdravotná starostlivosť, psychologická podpora, podpora pri hľadaní zamestnania, právne poradenstvo). Môžeme vidieť, že **najviac využívanou službou je podpora bývania (28 respondentov)**. Zaujímavým výsledkom je **prečo utečenci majú problém pri hľadaní práce, keďže sa stretávajú s pracovným vykorisťovaním** (extrémne zlé pracovné podmienky). Pri jednotlivom vyhodnocovaní dotazníkov sa zistilo, že mnoho respondentov **nevie o poskytovanom pracovnom/kariérom poradenstve a pomoci pri hľadaní zamestnania**. Následne respondenti odpovedali, že o niektorých poskytovaných službách ani nevedeli, preto ani nie sú aktívne využívané utečencami: zdravotná starostlivosť (9 respondentov), psychologická podpora (8 respondentov) a právne poradenstvo (10 respondentov).

Graf 8: Používate niektorú z nasledujúcich služieb vo vašej hostiteľskej krajine?

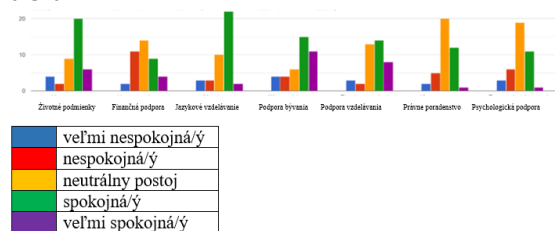
	Áno, aktívne využívam	Nevyužívam, ale služba je dostupná	Neviem, či sa nejaké služby poskytujú	Nie, služba sa neposkytuje
finančná podpora	16	13	7	4
jazykové vzdelávanie	18	17	4	1
podpora bývania	28	8	3	1
vzdelávanie (pre deti)	20	14	6	1
podpora pri hľadaní zamestnania	6	24	7	5
zdravotná starostlivosť	16	13	9	2
psychologická podpora	3	26	8	3
právne poradenstvo	4	24	10	2

Zdroj: vlastné spracovanie

Pri ďalšej otázke 25 (graf 9) sme vyhodnocovali, ako sú utečenci spokojní so spomínanými poskytovanými službami (životné podmienky, finančná podpora, jazykové vzdelávanie, podpora bývania, podpora vzdelávania, právne poradenstvo, psychologická podpora). Otázkou zisťujeme, že **utečenci sú spokojní s poskytovanými službami**. Niektorí uviedli, že majú k tomu neutrálny postoj, a tomu zodpovedá výsledok, že polovica utečencov nevyužívala poskytované služby, aj napriek tomu, že o nich vedeli. **11**

respondentov vyjadrilo nadmernú spokojnosť s poskytovanou službou – podpora bývania.

Graf 9: Ako ste spokojný so súčasnou situáciou z hľadiska...?

	Veľmi nespokojná/ý	Nespokojná/ý	Neutrálny postoj	Spokojná/ý	Veľmi spokojná/ý
životné podmienky	4	2	9	20	6
finančná podpora	2	11	14	9	4
jazykové vzdelávanie	3	3	10	22	2
podpora bývania	4	4	6	15	11
podpora vzdelávania (pre deti)	3	2	13	14	8
právne poradenstvo	2	5	20	12	1
psychologická podpora	3	6	19	11	1

Zdroj: vlastné spracovanie

Respondenti mali odpovedať na otázku 26 týkajúcu sa najnaliehavejších potrieb pre utečencov v tejto dobe. Zo zistenia vyplýva, že **za mimoriadne naliehavé potreby považujú** (tab. č. 12): **finančnú podporu (13 respondentov), zamestnanie (14 respondentov), bývanie (19 respondentov), vzdelávanie pre deti (13 respondentov), jazykové vzdelávanie (21 respondentov) a lekársku starostlivosť (11 respondentov)**. Následne utečenci uvádzajú, že také služby, ako zabezpečenie šatstva (12 respondentov), zabezpečenie potraviny (12 respondentov) alebo hygienických výrobkov (13 respondentov) už v aktuálnej dobe nie je naliehavá potreba, keďže utečenci si už dokážu sami zaobstarať podobné zabezpečenie.

Tabuľka 12: Aké sú Vaše najnaliehavejšie potreby v tejto dobe?

	Nepotrebná služba	Nenaliehavá potreba	Potrebná služba	Mimoriadne naliehavá potreba
peňažná/finančná podpora	6	10	13	13
oblečenie, obuv, iné veci	12	11	13	7
potravinárske výrobky	12	8	17	5
hygienické výrobky (zubná kečka, pasta, mydlo, šampón atď.)	13	8	15	6
zamestnanie	10	9	9	14
bývanie	10	6	9	19
vzdelávanie pre ma	11	10	12	10
vzdelávanie pre moje deti	8	12	9	13
jazykové vzdelávanie	7	6	10	21
právne poradenstvo	12	10	12	8
lekárska starostlivosť/lieky	6	6	18	11
psychologická podpora	9	12	12	8

Zdroj: vlastné spracovanie

Na záver konštatujeme, že empirický výskum bol realizovaný aj s ohľadom na pr-

votnú opracionalizáciu základných teoretických východísk, ktoré významne pomohli pri spracovaní výsledkov a formovaní záverov a poznania súčasného stavu ukrajinskej migrácie (utečenstva) na *Slovensku*. Z výskumu vyplynuli tieto zistenia:

- zistili sme problémy, s ktorými sa stretávajú utečenci na *Slovensku*: problémy spojené s nástupom ukrajinských detí (utečencov) do školy na *Slovensku*, s problémami pri získaní zdravotnej starostlivosti, jazyková bariéra, neznalosť prostredia, nedostatok financií, problémy s hľadaním si ubytovania a problémy so zamestnaním;
- vymedzili sme priority pre ukrajinských odídenecov, ktorými sú rozvojové programy (prístup k službám, ako je dočasné ubytovanie, dodávky potravín, psychologické poradenstvo, kurzy slovenského jazyka, integrácia ukrajinských občanov na *Slovensku*, finančná pomoc a možnosť zdravotného poistenia pre utečencov).

ZÁVER

Na záver môžeme konštatovať, že krajiny a komunity, ktoré sú hostiteľmi utečencov, potrebujú neustálu podporu, aby zabezpečili pre utečencov prístup k primeranej starostlivosti a podpore (napr. dĺžka pobytu). Pozitívnu odozvu majú faktory ako bezpečnosť a stabilita, dostupnosť zdravotnej starostlivosti, prístup k vzdelaniu a celková ekonomická situácia. S predlžujúcou sa dĺžkou pobytu v hostiteľskej krajine však majú utečenci aj nové potreby a podporu, aby sa mohli integrovať na trhu práce, aby znížili závislosť od sociálnej pomoci. Pomoc potrebujú aj pri zabezpečení stabilnejšieho (dlhodobého) bývania. Prístup k jazykovým kurzom, uznávanie pracovných zručností (uznanie ukrajinských certifikátov, diplomov, ktoré potvrdzujú kvalifikáciu utečencov a umožňujú utečencom sa zamestnať v odbore) a prístup k starostlivosti o deti sú hlavnými prekážkami, ktoré treba riešiť. Deti, dospievajúci a ich matky tiež zdôraznili prístup k jazykovým kurzom a mimoškolským aktivitám ako podporu ich úspešnej integrácie

do miestnych vzdelávacích systémov a budovania vzťahov s rovesníkmi.

Zoznam bibliografických odkazov

Akčný plán Integrovačnej politiky Slovenskej republiky v podmienkach Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky na roky 2017 – 2018 [online]. [cit. 2020-11-29]. Dostupné z: <https://www.employment.gov.sk/files/slovensky/ministerstvo/integracia-cudzincov/dokumenty/akcny-plan-integracnej-politiky-slovenskej-republiky-podmienkach-ministerstva-prace-socialnych-veci-rodiny-slovenskej-republiky-roky-2017-2018.pdf>.

ALBA, Richard a Victor NEE, 2005. *REMAKING THE AMERICAN MAINSTREAM: Assimilation and Contemporary Immigration* [online]. [cit. 2023-04-25]. Dostupné z: <https://utpjournals.press/doi/abs/10.3138/jcfs.36.1.159>

BALOGOVÁ, Beáta, 2016. *Kompendium sociálnej práce pre magisterský stupeň štúdia*. Prešov: Pavol Šidelský – Akcent Print. ISBN 978-80-89295-70-8.

BARRO, Robert J. a Jong-Wha LEE, 1993. International Comparisons of Educational Attainment [online]. In: *Journal of Monetary Economics*. [cit. 2020-11-29]. Dostupné z: <https://ideas.repec.org/a/eee/moneco/v32y1993i3p363-394.html>

BECK, Ulrich a Elizabeth BECK-GERNSHEIN, 2014. *Dálková láska. Životní formy v globálním věku*. Praha: Slon. ISBN 978-80-7419-164-0.

BROZMANOVÁ GREGOROVÁ, Alžbeta, MATULAYOVÁ, Tatiana a Alžbeta MRAČKOVÁ, 2009. *Analýza dobrovoľníctva na Slovensku*. Banská Bystrica: UMB. ISBN 978-80-8083-844-7.

CASTLES, Stephen a Mark J. MILLER, 2003. *The Age of Migration: International Population Movements in the Modern World* [online]. [cit. 2020-11-29]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/263134302_The_Age_of_Migration_International_Population_Movements_in_the_Modern_World

tion/263134302_The_Age_of_Migration_International_Population_Movements_in_the_Modern_World

DAVIS, Norman, 2000. *Europe, história*. Oxford University Press. ISBN 80-726-0138-5.

DUPKALA, Rudolf, 2016. *Fantóm imigrácie. Konflikt alebo dialóg kultúr v kontextoch axiologického pluralizmu*. Prešov: Expres Print Prešov. ISBN 978-80-89353-14-9.

KELLER, Jan, 2016. Co skrývá multikulturalismus. In: *Masová imigrace – Záchrana, nebo zkáza Evropy: Texty ze semináře „Je masová imigrace podmínkou prosperity Evropy?“*. Praha: Institut Václava Klause. ISBN 978-80-87806-95.

MATULAYOVÁ, Tatiana, 2016. *Motivácia pre dobrovoľníctvo*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-5110-7.

MCKEE, Michael, 2003. *Tri hlavné dôvody, prečo sa ľudia dobrovoľne hlásia* [online]. 2003. [cit. 2022-02-15]. Dostupné z:

<http://files.asme.org/Events/LTC11/25029.pdf>

MEDZINÁRODNÁ ORGANIZÁCIA PRE MIGRÁCIU. *Základné pojmy v oblasti migrácie a integrácie cudzincov* [online]. [cit. 2020-12-09]. Dostupné z: <http://www.iom.sk/sk/pre-media/pojmy-o-migracii>.

VÁGNEROVÁ, Marie, 1999. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-678-0.

Zákon č.406/2011 Z. z. o dobrovoľníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov [online]. [cit. 2022-02-15]. Dostupné z: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2011/406/>

ZVEREVA, Irina, BEZPALKO, Mykola a Olexandr CHARČENKO, 2004. *Sociálna práca na Ukrajine*. Kyjev: Centrum náučnej literatúry. ISBN: 2660-2666-6616.

Afiliácia

Príspevok vyšiel s podporou projektu VEGA č. 1/0535/23 s názvom *Integrácia ukrajinských migrantov a posúdenie náročnej životnej situácie spojennej s krízou vyvolanou vojnovým konfliktom optikou sociálnej práce*

*a projektu KEGA č. 027PU-4/2022 s názvom
Transfer digitálnych technológií do inovácie
metodiky odbornej praxe v pregraduálnej
príprave študentov sociálnej práce.*

Kontaktné údaje**PhDr. Yuliia KOVALCHUK****prof. PhDr. Beáta BALOGOVÁ, PhD., MBA**

Inštitút edukológie a sociálnej práce

Filozofická fakulta

Prešovská univerzita v Prešove

E-mail:

yuliia.kovalchuk@smail.unipo.sk

beata.balogova@unipo.sk

BUILDING SENSITIVENESS TO SOCIAL RESPONSIBILITY AND SELF-CARE IN TRANSLATOR/INTERPRETER TRAINEES

Magdalena BILÁ, Alena KAČMÁROVÁ, Ingrida VAŇKOVÁ

ABSTRACT

The present paper falls in the translation studies, yet it calls for interdisciplinary action – the cooperation between translation studies and social and behavioral studies. Translating/interpreting study programs require that students become competent in language usage in line with translation/interpreting strategies and techniques. Along with being a language expert, a translator/interpreter acts as a negotiator, a mediator, or a facilitator. New life situations make the translation industry impose new tasks on training. The recent months have evidenced that a translator/interpreter may as well serve as a psychologist, mentor, advisor, or counselor, if a need arises. The paper offers two case studies in which the interpreter's attention was diverted from well-prepared and planned interpreting-and-translation-related coping to immediate coping accompanied by providing psychological support and mental coaching. The present paper argues that unprecedented translation/interpreting tasks should also be attended to during the higher education preparation, which requires introducing the concepts of social responsibility and self-care into community translation/interpreting course.

Key words: Community translation/interpreting. Immediate coping. Planned coping. Self-care. Social responsibility. Translation studies. Translator/Interpreter trainee.

INTRODUCTION

Translating and interpreting may be regarded as language meta-competences encompassing a set of language and profession related knowledge, skills, and competences, and are achieved through specialized training and practice. University preparation for a career in translation and interpreting is designed in such a way that secures graduates' language competence, translation competence, and occupational competence. Language competence includes mastery of grammar, lexical choice, stylistic appropriateness, cohesion and coherence, or placement of text/speech into an appropriate context. Translation competence implies mastery in proper selection of translation strategies and techniques, proper dealing with loss in translation as well as compensating for it, or accounting for the target lingua-culture and audience.

Occupational competence is a prerequisite for functioning in the labor market, conforming to translation ethics (not interfering with or altering the text semantics), legal aspects of translator profession, all this communicated through a translation brief with a client.

During their studies, students gradually become competent not only in language usage but also in translation/interpreting strategies and techniques and within pre-service practice, they apply the acquired skills and competences in a variety of communication situations. Pre-service practice requires them to find a client, to manage the translation/interpreting brief, to cope with specialized terminology and other language and culture related tasks, to keep the deadline or negotiate the time frame. Typically, these tasks allow for timely preparation including the compilation of a glossary,

studying parallel texts, or consultation with a field expert. However, when the trainees enter the labor market, they can be exposed to tasks that the traditional design of courses in the translation/interpreting study program did not cater for as these are the outcome of the life dynamics and geopolitical circumstances. As a matter of fact, the last two years have made us ponder over the nature of a communication situation more intensively and reconsider the importance of preparation for immediate coping in socially and psychologically challenging situations.

The present paper is conceptual in nature. It aspires to raise awareness that unprecedented translator/interpreting tasks should also be covered and prepared for during the university training. It argues that a course on community translation/interpreting should expand the notion of immediate coping through the interlinkage with the concepts of social responsibility and self-care so that the translator/interpreter is mentally strong to provide psychological support and mental coaching to the clients. The paper starts with the reporting on the current general trend in translation/interpreting training and provides a picture of a translation/interpreting graduate in terms of obtained competences. It is juxtaposed with the empirical observation that triggers a new perspective – two case studies showcase the newly emerged circumstances in which the general set of competences does not suffice. The third section identifies the necessary changes in pre-service training of translators/interpreters accounting for the interlinkage between language, translation, and socio-behavioral studies.

1 Current trends in studying translation and interpreting

1.1 Competences to be acquired in order to make qualified decisions

Translator/interpreter competences are not presented individually rather within models or taxonomies, which emphasizes their interrelationship, conditionality, and completeness (cf. Koželová 2018). These taxonomies have become the building blocks of uni-

versity study programs in translation and interpreting. One of the principal reference standards for translator/interpreter training throughout the European Union and beyond has been the European Master's in Translation framework and competence (EMT Competence Framework, p. 2); it was drafted in 2009, noticeably redrafted in 2017, and updated in 2022 in order to reflect on the AI research outcomes and advancement and availability of new technologies. EMT framework does not aspire to offer a comprehensive account of all the knowledge, skills, and competences required in translation/interpreting studies graduates – e.g. the theoretical knowledge or the basic research skills commonly integrated in translation and interpreting studies programs are not explicitly listed. Rather, the EMT framework outlines the general competences and skills that graduates are required to manifest (EMT Competence Framework, p. 2).

EMT encompasses knowledge, skills, and competences in line with European qualifications framework (online). Knowledge, i.e. the body of facts, principles, theories and practices related to a field of work or study, refers to “the outcome of the assimilation of information through learning”; a skill refers to “a person's ability to apply knowledge and use know-how to complete tasks and solve problems”; a competence refers to “a person's proven ability to use knowledge, skills and personal, social and/or methodological skills in work or study situations and in professional and personal development” (EMT Competence Framework, p. 3). The definition of competences draws on viewing ‘translation’ as “a process the goal of which is to meet an individual, societal or institutional need and recognizing translator/interpreter as a multi-faceted profession that covers the many areas of competence and skills required to convey meaning (in a written or spoken medium) from at least one natural language to another, and the many different tasks performed by those who provide a translation service” (EMT Competence Framework, p. 4). It delineates five main areas of competence: language and culture, translation, technology, personal and interpersonal

competence, and service provision (EMT Competence Framework, p. 5).

Language and culture competence (language-specific linguistic, sociolinguistic, cultural and transcultural knowledge and skills) is the key competence encompassing the ability to recognize the purpose of language variations and accordingly opt for the suitable grammatical, lexical and idiomatic structures. It also refers to the ability to spot elements of culture (including presuppositions, allusions and stereotypes), CSIs and values in the written or oral text and the ability to abide by the cultural, genre and rhetorical conventions and standards of the target language (EMT Competence Framework, p. 6). Translation competence (in its broadest sense) encompasses the translation process in its entirety, i.e. not merely the stage of meaning transfer between two languages (interlingual transfer) or within the same language (intralingual transfer) but also all the other stages preceding and following it. Specifically, it includes all the competences related to source text analysis, contemplation and selection of translation solutions, to final quality control measures (EMT Competence Framework, p. 7). Technology competence refers to all the knowledge and skills inevitable for coping with current (machine translation, cat tools) and future translation/interpreting technologies (EMT Competence Framework, p. 9).

Personal and interpersonal competence refers to “soft skills”, such as time management, workload, cognitive load and stress management, ability to work autonomously, ability to work in virtual, multicultural and multilingual settings, ability to use social media for communication, ability to self-evaluate, and ability to update and develop competences and skills and engage in life-long learning (EMT Competence Framework, p. 10). Service provision includes all the skills related to the language services in a professional setting, specifically the ability to successfully communicate with the clients and commissioners and ability to negotiate through project management as well as awareness of qu-

ality assurance (EMT Competence Framework, p. 11). The two competences may be interpreted as an occupational competence.

1.2 Field roles taken in pursuing a career in translation and interpreting

In both pre-service and in-service practice, a commissioned task requires that the translator/interpreter perform certain roles. Based on the empirical evidence and long-term translation and interpreting practice, we suggest that the diploma in translation and interpreting empower the graduate to be a language expert, facilitator, mediator, and negotiator. Each role is enacted by means of a particular competence – language and culture, translation and technology, occupational (personal, interpersonal, and service provision). The following table (Table 1) explicates the claimed roles.

Table 1: Field roles empowered by EMT Competence Framework

competence	language expert	mediator	facilitator	negotiator
language & culture	• provides expert information, ideas • obeys grammar rules • offers appropriate lexical choice • demonstrates functional adequacy, situational/stylistic appropriateness, and norms of use	• provides for precise localization • accounts for local linguaculture, conceptualization and conventions	--	--
translation & technology	• demonstrates proper usage of CAT tools and appropriate amount of post-editing	--	--	--
occupational (personal, interpersonal, and service provision)	--	--	provides the client with access to information	negotiates information related to linguacultural, etc. differences

Source: the authors' data

2 New challenges: Two Case Studies

2.1 Methodology

In order to justify our argument of expanding competences by social responsibility and self-care in community interpreting, we opt for qualitative descriptive research, namely illustrative case studies. The reason is that “[t]hese are primarily descriptive studies. They typically utilize one or two instances of an event to show what a situation is like. Illustrative case studies serve primarily to make the unfamiliar familiar and to give readers a common language about the topic in question” (Case studies, online). The geopolitical and social circumstances made

available two specific situations that we considered worth further exploration: the war conflict in Ukraine and Dutch social work trainees' visit in Slovakia.

The two situations served as illustrative case studies for which we employed a multi-modal method: interview and participant observation. Participants were translation and interpreting trainees pursuing pre-service practice, students aged 18 – 23. They were selected on a voluntary basis. The reason for its being a volunteer-based activity was the emotionally challenging communication situations. The students were allowed to decide on the frequency and duration of participation according to their mental state and ability to establish rational-emotional balance. After completing the task, they reported their observation and underwent the interview with the authors of the present paper.

We started our inquiry with the basic premise that the most frequently reported difficulties will include fatigue from lengthy exposure to interpreting and appropriateness of vocabulary used but during data analysis new facts emerged and prompted new questions. In the present survey, we firstly provide the background, secondly comment on the interview and participant observation data, thirdly offer findings that will direct further action.

2.2 The background of the case studies

1 The war conflict in Ukraine

The initial months of the war witnessed the influx of Ukrainian refugees and our students helped to make their transition to a safer environment as smooth as possible. Being the university geographically located close to the borders, we have decided to offer help. Our students, translation and interpreting trainees, had a chance to volunteer as interpreters to those seeking shelter in a war-free zone. The student interpreters commuted daily to the Ukrainian border between March 9 and May 31, 2022, including weekends and bank holidays. Altogether 53 students participated, out of which 8 students were Slovaks, 45 students were Ukrainians. For all of them it was full day interpreting every time

they participated. The language pairs included Ukrainian–Slovak, Ukrainian–Russian, Ukrainian–English, Russian–Slovak, and Russian–English.

2 Dutch social work trainees' visit in Slovakia

In October 2022, a group of Dutch teenagers came to Slovakia within an internship program. They visited local institutions, such as nursing homes and institutions for people with all types and degrees of disabilities (intellectual, mental, sensory and physical). Altogether 15 Slovak and Ukrainian 2nd-year bachelor cycle students volunteered as interpreters for these young social work trainees. It was their first experience with community interpreting. The original task was interpreting for the Dutch teenagers during their two-week visit in the social care institutions. However, the Dutch social work trainees were teenagers, spending their first time abroad, they were homesick and, at the same time, faced with a different culture, thus experiencing culture shock. The Ukrainian interpreting trainees were aware that in addition to meaning transfer they might alleviate the Dutch social work trainees' anxiety, and thus spontaneously adopted a buddy approach recalling their personal experience with their first weeks in a new country – Slovakia. The language pair was Slovak–English.

2.3 Interview and participant observation data

1 The war conflict in Ukraine

When interpreting for Ukrainian refugees, interpreting trainees had to pay attention to correct language structures, appropriate usage of language fulfilling particular function – all this while dealing with moving and emotionally difficult situations. The interpreting scene involved crying, helpless, mistrustful Ukrainians, adults accompanied with scared children. The Red Cross and police officers helping out with the chaos and panic. Since mostly Ukrainian students volunteered to take part, they perceived the situation very intensely, as they are helping the natives.

One of the students reported the following:
It was quite demanding both physically and mentally. I was there at the very beginning, so it was all quite chaotic. We decided to work overtime, so we did not sleep much. We were tired but calm and composed. The Ukrainians were very frustrated, did not trust anyone, were scared of the police officers, and sometimes they even took it out on volunteers, out of hopelessness. You need to protect yourself against such situations.

2 Dutch social work trainees' visit in Slovakia

Social service institutions are not among common internship providers for translation and interpreting trainees, so this was a new source of mental experience for an interpreter trainee. They needed to manage correct and appropriate language usage while being exposed to communication with frail elderly people, people with disabilities. They realized that they need to take a detached approach while interpreting for Slovak social workers and Dutch social work trainees. Student interpreters reported on facing stressful work conditions which, on the one hand, meant encounters with frail elderly people and people with all kinds of disabilities and, on the other increased their awareness of psychological and physical impact when caring for these people/clients.

2.4 Summary of the findings

After analyzing the interviews, we arrived at the following conclusions. There was less need for formality or high-skilled industry experience (as e.g. in conference interpreting). The trainees relied on the competences generally needed for other types of interpreting and acquired in the compulsory courses. These competences provided them substantial theoretical background and with practical tips on how to prepare for interpreting sessions (especially with regard to terminology), how to choose the appropriate techniques of interpreting, how to handle the cognitive load, and how to work with short-term and long-term memory.

However, the trainees also had to cope with ethical principles, and had to be able to process their emotions and experiences after

the sessions (Štefková – Šveda 2022). The interpreting trainees also reported a need for manifesting a professional stance, i.e. taking a detached approach and focusing on their primary goal, i.e. to assist Ukrainian refugees, Slovak caregivers on the borders, Slovak social workers and Dutch social work trainees in their interaction so that all the parties involved might benefit from the situation and eliminate stressful moments while communicating their message.

The two case studies have evidenced that a/n translator/interpreter may need to act as a psychologist, advisor, mentor, or counselor, someone who helps others manage mental challenges. If one is to handle the client's mental health challenges, they need to master the strategies of immediate coping in emotionally difficult situations. The translator's agency (Eteläpelto – Vähäsantanen – Hökkä – Paloniemi 2013) implies lifelong learning and career development pertaining to the emerging requirements of the translation industry. This allows us to establish and promote the concepts of social responsibility and self-care as concepts directly related to immediate coping, thus, necessary to be included in the interpreter training.

3 The implications of the findings – setting the trend

Both case studies confirm what Drugan (2017, p. 126) claims: interpreters collaborate with social workers, psychologists, the armed forces, and doctors in equally sensitive settings, yet lack access to an ethical infrastructure that would equip them for handling sensitive situations. Ethics infrastructure refers to ethics committees, formal supervision, nominated mentors or professional associations (Drugan *ibid*), all of which is inaccessible to translation/interpreting students as of now. The two case studies inevitably lead us to expanding the existing taxonomy of competences on one hand by the concept of social responsibility as a kind of ethical commitment to the community and society; on the other hand, by the concept of self-care as a set of practices aimed at promoting a professional's physical, mental, and social well-being.

In community interpreting, the interpreter is understood as an active participant rather than (as summarized by Drugan 2017) as a 'medium' (Berk-Seligson 1990), or even as an activist (Tymoczko 2000), stakeholder (Boéri 2008), co-participant co-constructing social interaction (Pöchhacker 2006). As the case studies reveal, community interpreters may be involved in sensitive situations that might negatively impact their emotional well-being. Drugan (2017, p. 128) defines translators' and interpreters' social responsibility as "responsibility to the broader social context beyond the immediate translated encounter". In our understanding, the concept of social responsibility in community interpreting means the responsibility of a community interpreter as an active participant and stakeholder of a specific community and situation involving legal and ethical dimensions for the way they co-construct social interaction and for the impact their actions have.

As Crezee, Atkinson, Pask, Au, and Wong (2014) claim, "[i]nterpreter educators should look at preparing their students for possible stressors so that students can engage in self-care practices which may help them handle the impact of possibly traumatizing experiences". Thus, we appreciate Hlavac's (2017) discussion on self-care in mental health settings, which points to the cumulative effect of professions in mental health settings. Community interpreters, like social workers, are exposed to stressful situations daily due to the nature of their work. The cumulative effect of their day-to-day assignments may negatively impact their physical and mental health and well-being. Reviewing general definitions of self-care (cf. Lee – Miller 2013) and their particularization in health-care and social work settings (Hlavac 2017), we understand the concept of self-care in the community interpreting as life-long engagement in practices inside and outside the interpreting encounter in order to optimize the community interpreter's physical, mental and social well-being, support the quality of community interpreting, and exercise community interpreters' social responsibility.

We agree with Crezee et al (2013) that interpreters working in emotionally challenging settings may be adversely impacted by the traumatic nature of certain assignments, experiencing direct trauma, vicarious traumatization, or traumatization when interpreters' traumatic memories are reactivated. Drawing on the peculiarities of a community interpreter's role and the ethical dimensions and consequences of their work, the concept of social responsibility in community interpreting should be introduced in university training and developed by a properly set curriculum. Teaching self-care techniques during interpreting, e.g. using 's/he' instead of 'I' can help prevent from subconscious identification with the client's trauma as one's own.

CONCLUSION

To ensure that the university training of future translators and interpreters reflects industry and labor market needs, it must update its approach and incorporate into its curriculum concepts emerging from the geopolitical circumstances and the needs of the wider community. We suggest that in translation/interpreting study programs language competence, translation competence, and occupational competence be complemented with training on self-care competence and social responsibility competence. Given the expansion of the two concepts in other regulated professions, the best way to establish and develop them also in the interpreting profession is to design an elective course on social responsibility and self-care in community interpreting in collaboration with psychologists, social workers, and ethicists.

The events reported in the two case studies brought the authors' attention to the concepts of social responsibility and self-care in translator/interpreter profession. We realize that these concepts may as well provide this profession with a mandate to participate in public service and public life. In emotion-laden situations, it is vital that clients feel comfortable communicating with the other party, thus can rely on their native language or language of their first choice. The

interpreter provides for this convenience while at the same time has to distance oneself from the communicated message and context through self-care strategies employed before, during and after the interpreting encounter. Thus, we suggest their incorporating into the course on community translation/interpreting, which requires more intensive collaboration between the fields of translation/interpreting and social work.

Bibliography

BOÉRI, Julie, 2008. A Narrative Account of the Babels vs. Naumann Controversy: Competing Perspectives on Activism in Conference Interpreting. In: *The Translator* [online]. Vol. 14, No. 1, p. 21–50. DOI:10.1080/13556509.2008.10799248.

Case studies: Types of case studies [online]. [cit. 2023-12-27] Available at: <https://wac.colostate.edu/repository/resources/writing/guides/case-studies/>

CREZEE, Ineke, JÜLICH, Shirley and Maria HAYWARD, 2013. Issues for interpreters and professionals working in refugee settings. In: *Journal of Applied Linguistics and Professional Practice* [online]. Vol. 8, No. 3, p. 253–273 [cit. 2023-12-10]. Available at: https://www.researchgate.net/publication/274326128_Issues_for_interpreters_and_professionals_working_in_refugee_settings

CREZEE Ineke, ATKINSON David, PASK Robyn, AU Patrick and Sai WONG, 2014. Teaching Interpreters About Self-Care. In: *International Journal of Interpreter Education* [online]. Vol. 7, No. 1, p. 74–83 [cit. 2023-12-06]. Available at: https://www.researchgate.net/publication/323796699_Teaching_Interpreters_About_Self-Care

DRUGAN, Joanna, 2017. Ethics and social responsibility in practice: interpreters and translators engaging with and beyond the professions. In: *The Translator* [online]. Vol. 23, No. 2, p. 126–142, DOI: 10.1080/13556509.2017.1281204 [cit. 2023-12-05]. Available at:

https://www.researchgate.net/publication/313829151_Ethics_and_social_responsibility_in_practice_interpreters_and_translators_engaging_with_and_beyond_the_professions

ETELÄPELTO, Anneli, VAHASANTANEN, Katja, HOKKA, Päivi Kristiina and Sanna PALONIEMI, 2013. What is agency? Conceptualizing professional agency at work. In: *Educational Research Review* [online]. 10/2013, p. 45 – 65. [cit. 2023-11-28]. Available at: https://www.researchgate.net/publication/254863609_What_is_agency_Conceptualizing_professional_agency_at_work

European Master's in Translation (EMT) Competence Framework 2022. [online]. [cit. 2023-12-27]. Available at: https://commission.europa.eu/system/files/2022-11/emt_competence_fw_2022_en.pdf

European qualifications framework [online]. [cit. 2023-12-27]. Available at: <https://europa.eu/europass/en/european-qualifications-framework-eqf>

HLAVAC, Jim, 2017. *Mental Health Interpreting Guidelines for Interpreters - Guidelines on definitions, protocols, ethics, practices, self-care and content knowledge for interpreters working in mental health settings*. Monash University. [cit. 2023-12-05]. Available at: <https://research.monash.edu/en/publications/mental-health-interpreting-guidelines-for-interpreters>

KOŽELOVÁ, Adriana, 2018. *Prekladateľské kompetencie v kontexte domácej translológie* [online]. Prešov: PU. ISBN 978-80-555-2047-6. [cit. 2023-12-27]. Available at: <http://www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/Kozelova3>

LEE, Jacquelyn J. and Shari MILLER, 2013. A Self-Care Framework for Social Workers: Building a Strong Foundation for Practice. In: *Families in Society The Journal of Contemporary Social Services* [online]. Vol. 94, No. 2, p. 96–103. DOI: 10.1606/1044-3894.4289 [cit. 2023-12-02]. Available at: https://www.researchgate.net/publication/254863609_What_is_agency_Conceptualizing_professional_agency_at_work

tion/266395156_A_Self-Care_Framework_for_Social_Workers_Building_a_Strong_Foundation_for_Practice

PÖCHHACKER, Franz, 2006. Interpreters and Ideology: From 'between' to 'within'. In: *Across Languages and Cultures* [online]. Vol. 7, No. 2, p. 191–207 4289 [cit. 2023-12-02]. DOI:10.1556/Acr.7.2006.2.3.

ŠTEFKOVÁ, Markéta and Pavol ŠVEDA, 2022. War in Ukraine and public service interpreting in Slovakia: Initial impressions and implications. In: *Public Service Translation and Interpreting: A Way to Accessibility and Inclusion* (edited by Carmen Valero-Garcés and Soňa Hodáková) [online]. BRIDGE: Vol. 3, No. 1 [cit. 2023-12-09]. Available at: <https://www.bridge.ff.ukf.sk/index.php/bridge/issue/view/6>

TYMOCZKO, Maria, 2000. Translation and Political Engagement: Activism, Social Change and the Role of Translation in Geopolitical Shifts. In: *The Translator* [online]. Vol. 6, No. 1, p. 23–47. DOI:10.1080/13556509.2000.10799054.

Contact details

Prof. Magdaléna BILÁ, PhD.,
Prof. Alena KAČMÁROVÁ, PhD.,
Assoc. Prof. Ingrida VAŇKOVÁ, PhD.,
 The Institute of Translation and Interpreting Studies
 Faculty of Arts
 Prešov University, Slovakia
 Emails:
magdalena.bila@unipo.sk
alena.kacmarova@unipo.sk
ingrida.vankova@unipo.sk

SOCIAL EXCLUSION OF YOUNG PEOPLE FROM GHETTOIZED DISTRICTS AS THE ENVIRONMENTAL (IN)JUSTICE

Bartosz ŁUKASZEWSKI

ABSTRACT

The main goal of the following article is to emphasize the social and mental conditions of functioning of the youth from ghettoized districts in the context of environmental justice concept. There will be presented the research results from quantitative and qualitative research projects based on the exploration of socio-emotional functioning of Polish youth (13 years of research project) and also the results from the visual sociology project developed since 2015, based on the visits in European countries like, mainly, Italy, Spain, Greece, United Kingdom and also USA. The concept of environmental justice is the opportunity to develop the social awareness of the youth's social needs, especially youth from the poorest and ghettoized districts which is functioning permanently at risk of social exclusion.

Key words: Polish youth. Young adults. Prosocial activities. Marginalization. Social exclusion.

INTRODUCTION

The founder of the environmental justice movement - Robert D. Bullard - stressed 28 years ago that environmental justice is much more than strictly ecological point of view. In the title of his article he made a precise statement - "it's more than waste facility siting" (Bullard 1996, pp. 493-499). It can be explained in strictly sociological way (falsification structure) - if selected individual which is on the beginning of socio-personal development is functioning in the environment (risky or ghettoized or both) characterized by the lack of existential opportunities we can call it the environmental injustice. Thus - in the opposition - all of the egalitarian activities in the field of public policy and social policy are connected and "derived" from the environmental justice concept. In above mentioned terms it should be highlighted that - and that's the crucial point - the social environment determines the range of socio-personal development.

After the S.J. Olschanky's research results it should be noted that the genetic replication determines only 25 % of the opportunities

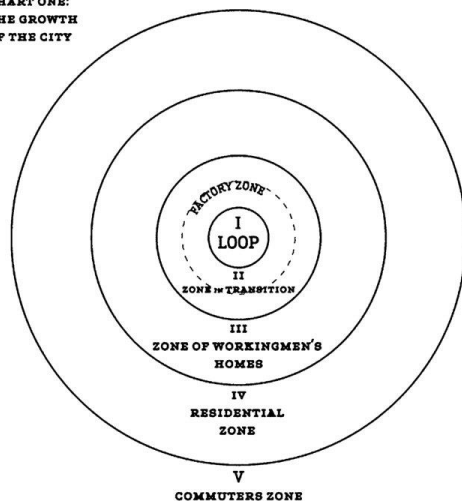
for social progress of individual and the other variables, mostly socio-environmental influences on 75 % (Olshansky, Kirkland and Martin 2016). World Development Report research contains also very important results - risky, stressful, ghettoized environment and interaction full of strain influences on reduction of the neuronal connections in the brain (Ochocki 2016, pp. 65-71). So, the environmental variables should be analyzed in the broader perspective - family structure and family relations, neighborhood, estate and district, part of the city and finally the city as a whole. The range of social problems in the environment of individual determines the risk of individual problems.

1 Theoretical base

It is well known that „social scientists generally extend their analysis beyond speculation and description to explaining social phenomena and change. Understanding historical land use, population density, residential housing patterns, neighborhood formation, and neighborhood, city, state, or region is im-

portant in explaining environmental disparities" (Bullard 1996, pp. 493-499). We can see in the environmental justice concept visible links to the classic works of Chicago school of sociology. Is it possible to explain environmental justice as the far but obvious consequence of R. E. Park and E. W. Burgess analysis in the work „The City“?

Picture 1: Concentric zone model
CHART ONE:
THE GROWTH
OF THE CITY

Source: Park and Burgess (1925)

In the concentric model we can see central zones (today we can call this phenomena financial zones), transition zones, residential zones close to industrial zones, residential zones away from industrial zones, periferies and commuters zones. House locations in residential zones close to industrial zones and also in selected cases periferies and commuters zones are affected by the problem of – in wide perspective – social exclusion which is defined by the lack of participation in the most important aspects of social life (for example education, communication, culture, mobility and so on) (see for example Golinowska, Broda Wysocki 2005, p. 36; Frieske 2005, pp. 55-62). Undeveloped public transport, spatial barriers in urban space like factories, viaducts, expressways, railroad tracks and railway sidings in connection with house locations leads to ghettoization of urban space. Thus, the habitation in above mentioned zones can be analyzed in terms of environmental injustice. The catalog of consequences of living in these urban zones can

begin with diseases related to polluted air, subordinate consciousness resulting from socio-spatial segregation, lack of access to cultural goods, through the related wide limitation of opportunities for socio-personal development, ending with the ghettoization of consciousness which is directly proportional to the ghettoization of urban space. So, in the theoretical context, concept of environmental justice is the logical successor of the Chicago school of sociology.

Of course there is a racial questions in the background of environmental justice theory and movement but even if R. Bullard created the environmental racism theory it doesn't mean that environmental justice principles do not apply to poor white communities. Contrary – „all communities are not created equal. Some communities are more equal than others“ (Bullard 1996, pp. 493-499). Obviously the solution is not the heteronomous (imposed) equality (well known from the USSR experience) but the egalitarianism. Thus, environmental justice is based on environmental protection but today „the dominant environmental protection paradigm reinforces instead of challenges the stratification of people (race, ethnicity, status, power, etc.), place (central cities, suburbs, rural areas, unincorporated areas, Native American reservations, etc.), and work (i.e., office workers are afforded greater protection than farm workers). The dominant paradigm exists to manage, regulate, and distribute risks. As a result, the current system has (1) institutionalized unequal enforcement, (2) traded human health for profit, (3) placed the burden of proof on the "victims" and not the polluting industry, (4) legitimated human exposure to harmful chemicals, pesticides, and hazardous substances, (5) promoted "risky" technologies such as incinerators, (6) exploited the vulnerability of economically and politically disenfranchised communities, (7) subsidized ecological destruction, (8) created an industry around risk assessment, (9) delayed cleanups, and (10) failed to develop pollution prevention as the overarching and dominant strategy“ (Bullard 2001, pp. 151-171). According to

that (as the opposition) environmental justice is the concept and social movement focused on „*the fair treatment and meaningful involvement of all people, regardless of race, color, national origin, or income, with respect to the development, implementation, and enforcement of environmental laws, regulations, and policies. Fair treatment means that no population bears a disproportionate share of negative environmental consequences resulting from industrial, municipal, and commercial operations or from the execution of federal, state, and local laws; regulations; and policies*“ (US EPA 2023).

The developing of the concept of environmental justice requires wide social awareness and „rich“ sources of social capital. The social need of its developing is strictly connected with the range of social inequalities. Analysis of data distributions presenting both individual losses of economic systems as well as the overall world socioeconomic system indicates that the costs of the pandemic crisis have been transferred to developing countries, while developed countries avoided advanced decline of quality of life. Deepening social inequalities due to the SARS CoV-2 pandemic is associated with, among others, the loss of 162 million jobs in low-income and lower-middle incomes countries, with only 43 million eliminated in wealthy countries. During the pandemic, the number of people suffering from chronic shortages food increased from 149 million to 270 million (UN data, see Achcar 2020, pp. 10-12). 550 million people "happen" to go hungry (if current trends will continue, 40 % of food will be wasted by 2050, see Frischmann, Mehra 2021, pp. 64-71). Focusing on the principle of the common good would already make possible the more effective solutions to the problem of social inequalities. As L. Dowbor states division of the 85 billions (in U. S. dollars) global product (GDP) into the total population would bring a monthly income of 3.5 thousand of dollars for a four-seater family and the division of food produced on a daily basis is 1.5 kilograms food per person (Dowbor 2020, p. 14).

2 Research methods

As part of the author's research process, the logic of the so-called mixed methods was used (Gowensmith 2020, pp. 268-270), in order to overcome the limitations of quantitative and qualitative orientation. In this scope were realized:

- quantitative and qualitative research project based on the exploration of socio-emotional functioning of the Polish youth (13 years of research project) - 340 respondents in quantitative and 225 in qualitative component of research,
- visual sociology project developed since 2015, based on the visits in European countries like, mainly, Italy, Spain, Greece, United Kingdom and also USA - more than 3000 photos from ghettoized districts.

Research process had partly the exploratory and partly verifying character in the context of possibilities to develop socio-personal progress in the ghettoized local communities and the range and specificity of socio-spatial segregation in the ghettoized districts.

3 Research results

Following table contains the most important correlations ($\alpha=0,05$) between the interactions in the field of peer group and selected aspects of socio-emotional functioning of the youth.

Picture 2: Correlations

PEER GROUP INFLUENCE – CORRELATIONS				
X	Y	rPearson	r2	P
Relations with peers	Interests, passions, hobbies	-0,015	0,00	>0,05
Relations with peers	Strenghts	0,29	0,08	>0,05
Relations with peers	Emotional problems	0,11	0,012	>0,05
Relations with peers	Following the rules	-0,07	0,004	>0,05
Relations with peers	Activity	0,28	0,08	0,01
Relations with peers	Creativity	0,36	0,13	<0,01
Relations with peers	Helpfulness to the others	0,36	0,13	<0,01
Relations with peers	Learning, goals, aspirations	0,25	0,062	0,03
Relations with peers	Self esteem, reflexivity	0,26	0,067	0,03

Source: author's research

The above data contains a visible and significant structure of relationships between variables. Even in ghettoized districts functional relations with peers influences on creatvity and activity, helpfulness to the others, learning, goals, aspirations and self esteem. So, the potential of socio-personal development exists even in districts stigmatized by socio-spatial segregation.

It's crucial conclusions for every one institution which is interested in youth development.

In this context we can highlight two statements from qualitative research which are explaining the nature of environmental injustice and solutions of this problem:

- „District that is the background of my entire life (...) it was the worst estate in Warsaw, this was due to the large number of people addicted to heroin (...) and pathological center (...) a source of drug addiction“ (one of the public rappers from Warsaw);
- „There were always some district rivalries. And we walked towards the city, and there we always met someone. And there were always some problems with it and... well, I generally had problems because of it. In my case, sport definitely helped a lot. Absolutely, and I started training very late“ (Polish star of MMA, journalist, TV presenter).

Following photos from the visual sociology project presents the spatial barriers which are one of the most common indicators of environmental injustice.

Picture 3: La Mina district in Barcelona

Source: author's research

Picture 4: Scampia district in Naples

Source: author's research

Picture 5: Tor Bella Monaca district in Rome

Source: author's research

Picture 6: Newark (The State of New Jersey)

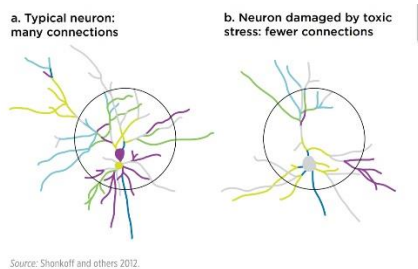

Source: author's research

4 Discussion

Young people which are functioning in ghettoized districts are influenced by strain, risky behaviors in their neighborhood and strain is externalized in asocial or antisocial behaviors. Following diagram presents the structure of neuronal connections in brain without strain factors and brain influenced by toxic stress.

Picture 7: Brain and toxic stress

We can see that the brain influenced by toxic stress has less neuronal connections. In the case of youth it's a real challenge for rebuild the potential of development.

CONCLUSIONS

The concept of environmental justice is surely useful for emphasizing all of the forms of... injustice in the context of environment. In case of the youth functioning this concept should be one of the main part of public policy and urbanization strategies. Let's realize that counteracting environmental injustice at an early stage can contribute to equal development opportunities for young people. The above awareness is the difference between the most developed countries in the world and developing countries with a lesser level of social capital.

Bibliography

- ACHCAR, Gilbert, 2020. „Wielka kwarantanna“ pustoszy Trzeci Świat. In: *Le Monde Diplomatique*. No. 20, pp. 8-9. ISSN 1895-4839.
- BULLARD, Robert, 1996. Environmental Justice: It's More Than Waste Facility Siting. In: *Social Science Quarterly*. N. 77, p. 493-499. ISSN1540-6237.
- BULLARD, Robert, 2008. Environmental justice in the 21st century. Race Still Matters. In: *Phylon*. No. 49, pp. 151-171. ISSN 0031-8906.
- DOWBOR, Ladislau, 2020. *Poza kapitalizm*. *Le Monde Diplomatique*. ISBN 9788366615731.
- FRIESKE, Kazimierz, 2005. Społeczne wykluczenie: o nicowaniu pojęć. In: GOLINOWSKA, Stanisława, Elżbieta TARKOWSKA and Irena TOPIŃSKA, Eds. *Ubóstwo i wykluczenie społeczne. Badania – metody – wyniki*. Warszawa: IPiSS, pp. 55-62. ISBN 9788387890650.
- FRISCHMANN Chad and Mamta MEHRA, 2021. Więcej jedzenia mniej odpadów. In: *Scientific American*. No. 11, pp. 64-71. ISSN 0036-8733.
- GOLINOWSKA Stanisława and Piotr BRODA-WYSOCKI, 2005. Kategorie ubóstwa i wykluczenia społecznego. Przegląd ujęć. In: GOLINOWSKA Stanisława, Elżbieta TARKOWSKA and Irena TOPIŃSKA, Eds. *Ubóstwo i wykluczenie społeczne. Badania – metody – wyniki*. Warszawa: IPiSS, p. 36. ISBN 9788387890650.
- GOWENSMITH, D., 2020. Qualitative Comparative Analysis in Mixed Methods Research and Evaluation. In: *Canadian Journal of Program Evaluation* [online]. No. 35, pp. 268-270 [cit. 2024-01-14]. ISSN 0834-1516. Available at: <https://www.epa.gov/environmentaljustice/learn-about-environmental-justice>
- OCHOCKI, Andrzej, 2016. Nierówności egzystencjalne w świecie a szanse rozwojowe dzieci. In: *Uniwersyteckie Czasopismo Socjologiczne*. No. 14, pp. 65-71. ISSN 2299-2367.
- OLSHANSKY, Stuart Jay et al., 2016. *Aging: The Longevity Dividend*. Cold Spring

Harbor: Cold Spring Harbor Laboratory Press. ISBN 1621821633.
PARK, Robert Ezra and Ernest Watson BURGESS, 1925. *The City*. Chicago: University of Chicago Press. ISBN 9780226636504.

Contact details

dr. Bartosz ŁUKASZEWSKI, MBA

Katedra Socjologii Problemów Społecznych
Uniwersytet Papieski Jana Pawła II
w Krakowie

Kraków, Polska

Emails: bartosz.lukaszewski@upjp2.edu.pl.

Environmentálne podmienené bariéry starostlivosti o seba v sociálnej práci

Environmental conditions of Self-Care barriers in Social Work

Zuzana POKLEMBOVÁ

ABSTRAKT

Potreba zlepšenia starostlivosti o seba sociálnych pracovníkov a pracovníčok a jej prispôsobenia ich osobným potrebám, ako aj súčasnej praxi sociálnej práce neustále rastie. Výskumné zistenia identifikujú dve hlavné oblasti bariér starostlivosti o seba sociálnych pracovníkov a pracovníčok, zasahujúce do ich profesionálnej a osobnej starostlivosti o seba: interné a externé faktory. Zatiaľ čo ako hlavná interná bariéra je najčastejšie spomínaný nedostatok času a nedostatočný časový manažment, v oblasti vonkajších bariér je identifikovaných viac oblastí. Príspevok sa zameriava na environmentálne podmienené bariéry starostlivosti o seba pomenované respondentmi (sociálnymi pracovníkmi vo všeobecnosti a komunitnými sociálnymi pracovníkmi) vo výskumoch realizovaných v oblasti sociálnej práce na *Slovensku*.

Kľúčové slová: Sociálna práca. Starostlivosť o seba. Self-Care. Bariéry starostlivosti o seba.

ABSTRACT

There is an increasing need to improve social workers' self-care and adapt it to their personal needs as well as to current social work practice. Research findings suggest that social workers identify two main areas interfering of their professional and personal Self-Care practice: internal and external. While as main internal barrier helping professional perceive lack of time and week time management, more group of external barriers are recognised. This article focusses on environmentally conditioned barriers named by respondents (social workers generally and community social workers) through research conducted in the field of social work in *Slovakia*.

Key words: Social Work. Self-Care. Environmental Barriers of Self-Care.

ÚVOD

Potreba zlepšenia starostlivosti o seba sociálnych pracovníkov a pracovníčok a jej prispôsobenia ich osobným potrebám, ako aj podmienkam ich súčasnej praxe sociálnej práce neustále nabera na význame. V príspevku sa zameriavame na environmentálne podmienené bariéry starostlivosti o seba, tak ako boli pomenované samotnými respondentmi vo výskumoch realizovaných v oblasti sociálnej práce na *Slovensku* s dôrazom na sociálnu prácu v komunitných centrách a priamo v marginalizovaných rómskych komunitách. Frumkin (2005) upozorňuje na potrebu ochrany pred environmentálnym

znevýhodnením ohrozených skupín obyvateľov. V kontexte sociálnej práce v podmienkach *Slovenskej republiky* je jednou z takto ohrozených skupín marginalizovaná rómska komunita. Sekundárne sa v environmentálne znevýhodnenom prostredí nevyhnutne nachádzajú počas svojho pracovného času aj sociálni pracovníci a pracovníčky.

Jednou z oblastí sociálnej práce, na ktorú sú kladené enormné nároky v oblasti jej výkonu je komunitná sociálna práca s marginalizovanými rómskymi komunitami. I keď táto marginalizovaná skupina nie je jedinou cieľovou skupinou komunitnej sociálnej práce,

v prostredí *Slovenskej republiky* je v komunitnej praxi prevládajúcou (aj z dôvodu takto nastavených národných projektov) a navyše, laickou a často i odbornou verejnosťou je vnímaná pre komunitnú sociálnu prácu ako primárna. V takto vymedzených podmienkach sú komunitní sociálni pracovníci a pracovníčky stavaní pred náročnú úlohu sociálnej inklúzie lokálne silne diferencovaných komunít, za dodržiavania jednotne stanovených pravidiel národných projektov, plnenia, (často nereálnych a protichodných) očakávaní majority, minority a samosprávy.

1 Komunitná sociálna práca na Slovensku

Komunitná sociálna práca bola v rokoch 2017 – 2023 realizovaná na Slovensku v rámci *Národného projektu Komunitné služby v mestách a obciach s prítomnosťou marginalizovaných rómskych komunít* (2019)¹. V rámci tohto projektu bola vytvorená sieť komunitných centier, ktoré vytvárali otvorený a bezpečný priestor pre spoločné stretávanie sa členov (nielen marginalizovanej) komunity. Poslaním takto vzniknutých komunitných centier bola podpora pozitívnej zmeny, posilňovanie sociálnej súdržnosti v obci vytváraním mostov medzi minoritou a majoritou a prekonávanie problémov založených na participácii samotných členov komunity.

Hlavným cieľom komunitnej sociálnej práce v centrách zriadených a financovaných týmto projektom bolo zvýšiť finančnú gramotnosť, zamestnateľnosť a zamestnanosť marginalizovaných komunít, prostredníctvom sociálnych služieb krízovej intervencie, ktoré poskytovali dostupné, štandardizované odborné činnosti a ďalšie činnosti a aktivity realizované v oblasti podpory sociálnej inklúzie osôb v nepriaznivej sociálnej situácii a ohrozených sociálnym vylúčením alebo s obmedzenou schopnosťou spoločensky sa začleniť a samostatne riešiť svoje problémy. V období rokov 2016 – 2023 sa ko-

munitná práca v podmienkach *Slovenskej republiky* realizovala prevažne so zameraním na marginalizované rómske komunity

Charakter komunitnej sociálnej práce a adekvátna reakcia na aktuálne problémy marginalizovanej komunity vyžaduje umiestnenie komunitných centier priamo v komunite alebo v jej bezprostrednej blízkosti. Environmentálne podmienky výkonu komunitnej sociálnej práce zodpovedali životným podmienkam marginalizovaných komunít. Vzhľadom na to, že do projektu sa zapojili predovšetkým obce s výraznými problémami, šlo často o podmienky nezodpovedajúce bežne očakávaným kritériám bezpečnosti pri práci a ochrany zdravia. Takéto umiestnenie komunitných centier však, napriek nárokom, ktoré kládlo na samotných komunitných sociálnych pracovníkov, umožnilo maximalizáciu sprístupnenia príležitosti a možnosti zapojenia sa do ekonomického, sociálneho a kultúrneho života spoločnosti sociálne vylúčeným jednotlivcom a rodinám.

2 Starostlivosť o seba v sociálnej práci

Starostlivosť o seba je vo svojom obsahu aj miere vysoko individuálna. V rôznom rozsahu i spôsobe plnenia je starostlivosť o seba samozrejmosťou súčasťou života každého človeka. Táto miera i forma nie je počas života jednotlivca fixná, mení sa nielen v jednotlivých životných etapách, ale podlieha aj ďalším individuálnym a spoločenským faktorom, sociálny vplyv okolia nevynímajúc. Starostlivosť o seba je zámernou činnosťou jednotlivca a ako taká môže byť vedome menená (Poklembová 2018; 2019a; 2019b). Vo veľkej miere je ovplyvnená vzormi okolia, i keď potrebný časový rozsah i spôsob napĺňania starostlivosti o seba je vysoko individuálny. Autori z rôznych sociálno-vedných oblastí venujúci sa problematike pomáhajúcich profesií, ponúkajú rozsiahlu bázu empirických zistení potvrdzujúcich potrebu osobnej i profesionálnej starostlivosti o seba ako nevyhnutnej súčasti života (Miller 2019; Poklembová 2020).

¹ Projekt je pokračovaním realizovaného národného projektu Komunitné centrá v mestách a obciach s prítomnosťou MRK - I. Fáza, ktorý bol implementovaný ÚV SR/ÚSVRK v období

01/2016-12/2019 a od polovice roku 2023 jeho nepriamym pokračovaním je Národný projekt Rozvojové tímy I.

Najčastejšie, tak, ako býva život rozdeľovaný na súkromný a pracovný je aj starostlivosť o seba rozdeľovaná na dve základné oblasti: rozhodnutia, týkajúce sa spôsobu života, a prispôsobenie sa pracovným podmienkam (Grise-Owens 2016a; 2016b; 2017). Podobne na pracovnú a súkromnú rozdeľujú starostlivosť o seba aj Lee a Miller (2013). Osobnú starostlivosť popisujú ako proces zámerných aktivít s cieľom podpory celostného zdravia a pohody samého seba, zatiaľ čo profesionálnu starostlivosť o seba definujú ako proces zámerných aktivít podporujúcich efektívne a vhodné využitie samého seba v profesijnej role za súčasného udržania celostného zdravia a pohody.

Podrobnejšie delenia z európskeho a severoamerického prostredia vychádzajú z dvojdimenzionality starostlivosti o seba (Dorociak 2015), ktorú rozdeľujú na osobnú a profesionálnu starostlivosť o seba. Pričom stratégie osobnej starostlivosti o seba zahŕňajú aktivity zamerané na fyzický, duševný, spirituálny, sociálny a rekreačný rozvoj osobnosti, zatiaľ čo stratégie profesionálnej starostlivosti o seba sú zamerané na psychický a sociálny aspekt osobnosti, zosúladienie pracovného a osobného života a osobnostný rozvoj (Baker 2003; Richards 2010).

Dôležitou súčasťou starostlivosti o seba je aj identifikácia a podrobné poznanie bariér starostlivosti o seba je nevyhnutným východiskom pre ich zlepšenia. Súčasne je možné vnímať ako alarmujúce pretrvávajúce bariéry súvisiace s nedostatkom času. Mnohokrát vyplývajú z množstva pracovných povinností a následného konfliktu potrieb rodiny, vrátane blízkych osôb a svojich vlastných potrieb, keďže existencia konfliktu medzi prácou a rodinou (Rupert 2015) je jedným z významných faktorov ovplyvňujúcich vznik syndrómu vyhorenia v pomáhajúcich profesiách.

3 Environmentálne podmienené bariéry starostlivosti o seba sociálnych pracovníkov a pracovníčok

Oproti tradičnému ponímaniu environmentálnych faktorov, ktoré boli zamerané predovšetkým na zmeny a znečistenie životného prostredia ovplyvňujúce spoločnosť a jednotlivca, aktuálne prístupy konceptualizujú „environmentálnosť“ ako široký rozsah človekom spôsobených a/alebo ovplyvnených faktorov, majúcich vplyv na sociálne prostredie (Frumkin 2005). Takto definované environmentálne faktory zahŕňajú aj dopravu, možnosti prostriedky udržiavania čistoty a poriadku, segregovanosti obydľí – a miesta výkonu sociálnej práce, a v mikrorozmere fyzické i sociálne podmienky (pracovného i súkromného) prostredia jednotlivca.

V našich doterajších výskumoch (Poklembová 2018; 2019b; 2020; Miller 2018) sme vnímané bariéry v starostlivosti o seba zisťovali oddelene pre pracovnú a osobnú oblasť. Mnohé oblasti bariér v starostlivosti o seba (nedostatok času, pracovná vyťaženosť, atď.) sa prelínali oboma oblasťami². Nedostatok času bol spájaný nielen s vysokým pracovným zaťažením, ale tiež s vnímanou zlou organizáciou času a práce, prípadne rodinnými povinnosťami a nárokmi blízkych. V etape výskumu, ktorá bola zameraná výhradne na sociálnych pracovníkov a pracovníčky zamestnaných v rámci *Národného projektu Komunitné služby v mestách a obciach s prítomnosťou marginalizovaných rómskych komunít*, sme, aj vzhľadom na výsledky následných rozhovorov s respondentami pracovali s bariérami spoločne pre obe oblasti ich starostlivosti o seba.

Vo výskume zameranom na starostlivosť sociálnych pracovníkov a pracovníčok na Slovensku (Poklembová 2020; Miller 2018) sme identifikovali štyri najčastejšie skupiny bariér v starostlivosti o seba v súkromnom i profesijnom živote: nedostatok času, nedostatok finančných zdrojov, únavu a vyčerpanosť a pracovné povinnosti (ktoré sa môžu,

² V jednotlivých etapách výskumu prevažná väčšina respondentov z radov sociálnych pracovníkov (takmer 90 %) vnímala existenciu bariér vo svojej osobnej alebo profesionálnej starostlivosti. Najčastejšie vnímanou bariérou bol nedostatok

času (viac ako 70 %), vysoká pracovná zaťaženosť (nad 40 %), každý šiesty respondent uviedol vedomé uprednostňovanie potrieb iných a rodiny a viac ako 10 % z nich nedostatok finančných prostriedkov.

ale nemusia prekryvať s nedostatkom času). V následnej etape výskumu zameranej na komunitných sociálnych pracovníkov³ bola identifikovaná ďalšia bariéra: životné prostredie (čistota, dostupnosť) a sekundárne nekomunikovanie potrieb, resp. prekážok v ich napĺňaní so zamestnávateľom.

Samotné identifikovanie bariér starostlivosti o seba v pracovnom aj osobnom živote je prvým impulzom starostlivosti a východiskovým krokom k ich prekonaniu. Nevyhnutným následným krokom je však komunikácia vlastných potrieb a identifikovaných prekážok v ich napĺňaní s okolím a zainteresovanými subjektami, ktoré môžu mať vplyv na vznik, minimalizáciu alebo odstránenie týchto bariér. Za významnú považujeme aj skutočnosť, že parciálna odpoveď na parciálnu položku profesionálnej starostlivosti „*Som schopný/á povedať nie*“ pozitívne korelovala s mierou celkovej starostlivosti o seba komunitných sociálnych pracovníkov a pracovníčok ($r=0,38$, $p = 0.01$), pričom jedna pätina opýtaných označila odpoveď „zriedka alebo nikdy“ a ďalšie dve pätiny „občas“, čo spolu tvorilo 58 % respondentov.

Túto respondentmi identifikovanú bariéru vnímame ako veľmi dôležitú, nakoľko environmentálne prostredie sociálnej práce je ovplyvnené rozhodnutiami verejných politík a toto „*nekomunikovanie potrieb*“ bolo identifikované práve medzi pracovníkmi komunitných centier (najčastejšie z pozície *Garanta/ky komunitného centra*) k miestnej samospráve. Táto bariéra bola vnímaná ako významná aj z toho dôvodu, že zriaďovateľom komunitného centra bol vo väčšine prípadov obecný alebo mestský úrad. Jednou z možností zlepšenia plynulosti komunikácie a následne aj odstraňovania, predchádzania vzniku a minimalizácie environmentálnych bariér v starostlivosti o seba vidíme v spoločných supervíznych a mediových stretnutiach pracovníkov komunitných centier s ich zriaďovateľmi a zástupcami samosprávy, sociálno-psychologických výcvikoch a komunikačných tréningoch pre zamestnancov ko-

munitných centier, práca s ich sebahodnotou, osobnými hranicami, ako aj postojmi a očakávaniami odbornej i laickej verejnosti od komunitnej sociálnej práce.

ZÁVER

Sociálni pracovníci a pracovníčky sa v súlade s etickým kódexom zaujímajú o celého klienta v rámci jeho prirodzeného prostredia a usilujú sa o spoznávanie všetkých dôležitých aspektov jeho (rodinného, komunitného, spoločenského) života. Záujem o prirodzené prostredie však nekončí prirodzeným životným prostredím klienta, v širšom kontexte zahŕňa aj spoločenské a prirodzené prostredie pracovného výkonu sociálnej práce a premieta sa i podmienok starostlivosti o seba sociálnych pracovníkov a pracovníčok. Zatiaľ čo zabezpečenie priestoru pre osobnú starostlivosť o seba a jej fyzický, duševný, spirituálny i sociálny rozmer je v prevažnej miere v rukách samotného pomáhajúceho profesionála, environmentálne podmienky profesionálnej starostlivosti o seba má, najmä pri výkone sociálnej práce v komunitných centrách a priamo v prirodzenom prostredí znevýhodnenej komunity, možnosť v zásadnej miere ovplyvniť zamestnávateľ.

Zoznam bibliografických odkazov

- BAKER, Ellen, 2003. *Caring for ourselves: The therapist's guide to personal and professional well-being*. Washington, DC: American Psychological Association. ISBN 978-1-55798-934-5.
- BUSH, Ashley, 2015. *Simple Self-Care for Therapists*. New York: W. W. Norton & Company. ISBN 978-03-93708-37-0.
- DOROCIÁK, Katherine E., RUPERT, Patricia, BRYANT, Fred B., ZAHNISER, Evan, 2017. Development of the Professional Self-Care Scale. In: *Journal of Counseling Psychology* [online]. Roč. 64. č. 3. s. 325–34 [cit. 2023-10-19]. ISSN 0022-0167. DOI: <https://doi.org/10.1037/cou0000206>

³ (N=100+).

- FRUMKIN, Howard, 2005. Health, equity, and the built environment. In: *Environmental Health Perspectives* [online]. Roč. V., č. 113, s. 290-291 [cit. 2023-11-27]. ISSN 1552-9924. Dostupné z: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC1257564/>
- GRISE-OWENS, Erlene et al., 2016a. A Field Practicum Experience in Designing and Developing a Wellness Initiative: An Agency and University Partnership. In: *Field Educator* [online]. Roč. 6, č. 2, s. 1-19 [cit. 2023-10-19]. ISSN 2165-3038. Dostupné z: <https://fielddeducator.simmons.edu/article/a-field-practicum-experience-in-designing-and-developing-a-wellness-initiative-an-agency-and-university-partnership/>
- GRISE-OWENS, Erlene, MILLER, Justin J., EAVES, Mindy, Eds., 2016b. *The A-to-Z Self-care Handbook for Social Workers and Other Helping Professionals*. Harrisburg: The New Social Worker Press. ISBN 978-1-92-910953-1.
- GRISE-OWENS, Erlene, MILLER, Justin J., ESCOBAR-RATCLIFF, Laura E., GEORGE, Nicole, 2017. Teaching Note—Teaching Self-Care and Wellness as a Professional Practice Skill: A Curricular Case Example. In: *Journal of Social Work Education* [online]. Roč. 1. 54, č. 1, s. 180-186 [cit. 2023-11-21]. ISSN 2163-5811. DOI: <https://doi.org/10.1080/10437797.2017.1308778>
- LEE, Jacquelin J., MILLER, Shari, 2013. A Self-Care Framework for Social Workers: Building a Strong Foundation for Practice. In: *Families in Society: The Journal of Contemporary Social Services* [online]. Roč. 94, č. 2, s. 96-103 [cit. 2023-11-19]. ISSN 1044-3894. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/266395156_A_Self-Care_Framework_for_Social_Workers_Building_a_Strong_Foundation_for_Practice
- LEE, J. Jacquelin, BRIDE, Brian E. MILLER, Shari E., 2016. *Development and Initial Validation of the Self-Care Practices Scale (SCPS)*. Poster presented at the Society for Social Work Research 19th Annual Conference, Washington, DC, January [online]. [cit. 2023-11-24]. Dostupné z: <https://sswr.confex.com/sswr/2016/webprogram/Paper26999.html>
- LOVAŠ, Ladislav et al., 2014. *Psychologické kontexty starostlivosti o seba*. Košice: UPJŠ. ISBN 978-80-8152-196-6.
- LUKÁČOVÁ, Lenka a Eva ŽIAKOVÁ, 2018. *Rizikové a preventívne faktory syndrómu vyhorenia v pomáhajúcich profesiách*. Košice: UPJŠ. ISBN 978-80-8152-634-3.
- MILLER, Justin J., POKLEMBOVÁ, Zuzana, GRISE-OWENS, Erlene a Abigail BOWMAN, 2018. Exploring the self-care practice of social workers in Slovakia: How they fare? In: *International Social Work* [online]. Roč. 63, č. 1. [cit. 2023-10-19]. ISSN 1461-7234. DOI: <https://doi.org/10.1177/0020872818773150>
- MILLER, Justin J., LEE, Jacquelyn, SHALASH, Nada a Zuzana POKLEMBOVÁ, 2019. Self-compassion among social workers. In: *Journal of Social Work* [online]. Roč. 20, č. 4 [cit. 2023-11-21]. ISSN 1468-0173. Dostupné z: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1468017319829404>
- NEFF, Kristin D., 2003. Self-compassion: An alternative conceptualization of a healthy attitude toward oneself. In: *Self and Identity* [online]. Roč. 2003, č. 2, s. 85-101 [cit. 2023-10-19]. ISSN 1529-8868. DOI: [10.1080/15298860390129863](https://doi.org/10.1080/15298860390129863)
- NEFF, Kristin D., 2011. Self-compassion, self-esteem, and well-being. In: *Social and Personality Psychology Compass* [online]. Roč. 5, č. 1, s. 1-12 [cit. 2023-10-19]. ISSN 1751-9004. Dostupné z: https://self-compassion.org/wp-content/uploads/2015/12/SC.SE_Well-being.pdf
- NEFF, Kristin D., WHITTAKER, Tiffany A. a Anke KARL, 2017. Examining the Factor Structure of the Self-Compassion Scale in Four Distinct Populations: Is the Use of a Total Scale Score Justified? In: *Journal of Personality Assessment* [online]. Roč. 99, č. 6, s. 596-607 [cit. 2023-10-19]. ISSN

- 0022-3891. <https://pub-med.ncbi.nlm.nih.gov/28140679/>
- POKLEMBOVÁ, Zuzana a Antónia SABO-
LOVÁ FABIANOVÁ, 2018. Zmeny v rezi-
liencii, v stratégiách zvládania školskej
záťaže a vo všímavosti u študentov a štu-
dientiek vysokej školy – Predstavenie pi-
lotnej štúdie. In: *Aktuálne výzvy pre so-
ciálnu prácu: zborník príspevkov z ve-
deckej konferencie s medzinárodnou
účasťou*. Prešov: PU v Prešove, s. 118 –
131. ISBN 978-80-555-2076-6.
- POKLEMBOVÁ, Zuzana, 2019a. Possibilities
of using mindfulness in helping professi-
ons. In: ŠIŇANSKÁ, K. a L. TÓTHOVÁ,
2019. *Social work without prejudices*.
Warsaw: Respect. ISBN 978-83-950824-
1-2.
- POKLEMBOVÁ, Zuzana, 2019b. Všímavosť a
sebasúcit v sociálnej práci. In: *Journal so-
cioterapie* [online]. Roč. 5, č. 2, s. 27-32
[cit. 2023-10-19]. ISSN 2453-7543. Do-
stupné z: [https://www.unipo.sk/pub-
lic/media/29623/JS_SSP.pdf](https://www.unipo.sk/public/media/29623/JS_SSP.pdf)
- POKLEMBOVÁ, Zuzana, 2020. *Starostlivosť
o seba u sociálnych pracovníkov a pra-
covníčok*. Prešov: Prešovská univerzita.
ISBN 978-80-555-2630-0.
- POKLEMBOVÁ, Zuzana a Justin J. MILLER,
2020. *Starostlivosť o seba pre študentov
a študentky sociálnej práce*. Prešov: Pre-
šovská univerzita. ISBN 978-80-555-
2553-2.
- POKLEMBOVÁ, Zuzana, 2021. *Model staros-
tlivosti o seba v sociálnej práci*. Lipovce:
A-Print. ISBN 978-80-89721-57-3.
- RAAB, Kelley Ann, 2014. Mindfulness, Self-
Compassion, and Empathy Among Health
Care Professionals: A Review of the Lite-
rature. In: *Journal of Health Care Chapla-
incy* [online]. Roč. 20, č. 3, s. 95-108 [cit.
2023-10-19]. ISSN 1528-6916. DOI:
<http://dx.doi.org/10.1080/08854726.2014.913876>
- RICHARDS, Kelly, CAMPENNI Estelle a Janet
MUSE-BURKE, 2010. Self-care and well-
being in mental health professionals: The
mediating effects of self-awareness and
mindfulness. In: *Journal of Mental Health*
Counseling, Roč. 32, č. 3, s. 247-264. ISSN
1040-2861.
- RUPERT, Patrícia A., MILLER, Alisha O.
a Katherine E. DOEOCIK, 2015. Preven-
ting burnout: What does the research tell
us? In: *Professional Psychology: Rese-
arch and Practice*. Roč. 46, č. 3, s. 168-
174. ISSN 0735-7028.
- Etický kódex sociálnych pracovníkov*, 1997.
[online]. [cit. 2023-11-17]. Dostupné z:
[https://www.tsk.sk/bu-
xus/docs/Etický_kodex_socialnych_pra-
covníkov.pdf](https://www.tsk.sk/bu-xus/docs/Etický_kodex_socialnych_pra-covníkov.pdf)
- Národný projekt Komunitné služby v mes-
tách a obciach s prítomnosťou marginali-
zovaných rómskych komunit*, 2017. [on-
line]. [cit. 2023-11-17]. Dostupné z:
[https://www.romovia.vlada.gov.sk/nar-
odne-projekty/komunitne-sluzby-v-
mestach-a-obciach-s-pritomnostou-mar-
ginalizovanych-romskych-komunit-ii-
faza/zakladne-informacie-o-narodnom-
projekte](https://www.romovia.vlada.gov.sk/narodne-projekty/komunitne-sluzby-v-mestach-a-obciach-s-pritomnostou-mar-ginalizovanych-romskych-komunit-ii-faza/zakladne-informacie-o-narodnom-projekte)

Afiliácia

Príspevok vyšiel s podporou projektu VEGA
č. 1/0535/23 s názvom *Integrácia ukrajín-
ských migrantov a posúdenie náročnej ži-
votnej situácie spojennej s krízou vyvo-lanou
vojnovým konfliktom optikou sociál-nej
práce* a projektu KEGA č. 027PU-4/2022
*Transfer digitálnych technológií do inovácie
metodiky odbornej praxe v pregraduálnej
príprave študentov sociálnej práce*.

Kontaktné údaje

doc. Ing. Mgr. Zuzana POKLEMBOVÁ, PhD.

Inštitút edukológie a sociálnej práce

Filozofická fakulta

Prešovská univerzita v Prešove

E-mail: zuzana.poklembova@unipo.sk

Beáta BALOGOVÁ, Viera BILASOVÁ

STARNUTIE AKO FILOZOFICKÝ A SOCIÁLNY PROBLÉM

Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, Filozofická fakulta, 2023

Predstavovaná monografia *Starnutie ako filozofický a sociálny problém* bola vydaná v printovej i elektronickej verzii *Filozofickou fakultou Prešovskej univerzity* v roku 2023. Publikácia získava na svojej významnosti aj tým, že vzniká ako jeden z vedeckých výstupov vedecko-výskumných projektov, KEGA č. 027PU-4/2022 *Transfer digitálnych technológií do inovácie metodiky odbornej praxe v pregraduálnej príprave študentov sociálnej práce* a VEGA č. 1/0535/23 *Integrácia ukrajinských migrantov a posúdenie náročnej životnej situácie spojenjej s krízou vyvolanou vojnovým konfliktom optikou sociálnej práce*, ktoré sú v súčasnosti realizované *Inštitútom sociálnej práce a edukológie, Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity v Prešove*.

Odborným východiskom publikácie sú súčasné filozofické pohľady na starnutie a aktuálne vnímanie starnutia a seniorov (vrátane sociálne politických reakcií súvisiacich s pandemickou situáciou Covid-19). Postavenie seniorov i vnímanie staroby a starnutia spoločnosťou je ukotvené v hodnotách sociálnej práce. Úvahy autoriek na proces starnutia ako aj deskripcia procesu posúdenia životnej situácie seniora, vrátane možných intervenčných modelov reflektuje dlhoročné odborné skúsenosti autoriek v tejto oblasti vedeckého poznania.

Kniha je členená do troch hlavných kapitol. Prvá z nich je venovaná úvahe nad procesom starnutia a reflexii staroby, druhá kapitola je venovaná procesu posúdenia životnej situácie seniora a tretia predstavuje vybrané zistenia autorkami realizovaných výskumov v oblasti starnutia a staroby obohatené o empirické seniorské reflexie.

V prvej kapitole autorky ponúkajú reflexiu významu starnutia v súčasnej spoločnosti a potrebu jeho lepšieho porozumenia ako novej životnej etapy, v individuálnom, ako aj

širšom - spoločenskom kontexte. Zhŕňajú súčasné trendy v prístupe k starnutiu populácie zohľadňujúc národnú úroveň i medzinárodné - európske legislatívne a socioekonomické prostredie. Pri metodologických východiskách sociálno-vedných výskumov v oblasti problematiky seniorov zdôrazňujú vzájomnú prepojenosť jednotlivých aktérov a systémov a úlohu sociálnych vied pri vedeckej explanácii ako východisku tvorby nových odborných postupov a metód. Dôraz kladený na obe roviny vedeckého skúmania: teoretickú i empirickú, sa odráža v tejto, i nasledujúcich kapitolách predstavovanej monografie.

Nasledujúca kapitola sa zameriava na praktické posúdenie životnej situácie s dôrazom na interdisciplinárny pohľad na problematiku starnutia. Kapitola je doplnená o príklady v európskom sociopolitickom prostredí realizovaných modelov posúdenia seniora a jeho životnej situácie, za neustáleho zdôrazňovania významu podpory seniora v jeho špecifických individuálnych podmienkach a vzájomnej interakcie jednotlivých aktérov tohto procesu.

Záverečná kapitola prezentuje empirické pohľady na oblasť starnutia a staroby, vrátane osobných reflexií samotných seniorov. Kapitola prehľadne sumarizuje bohaté hlavné zistenia rozsiahleho spektra doterajších výskumov, ktoré boli realizovaných autorkami v oblasti aktívneho starnutia počas

tvorby teoreticko-metodologického základu a eliminácii ageizmu voči seniorom v sociálnej práci.

Svojim rozsahom a hĺbkou zachytených informácií, v ich filozofickom a sociálnom ukotvení, v aplikačnej rovine sociálneho posúdenia životnej situácie a osobných reflexií procesu starnutia samotnými seniormi, je táto monografia rozsiahlym zdrojom informácií i východiskom hlbšieho porozumenia staroby

ako individuálneho i spoločenského fenoménu a súčasne aktuálnej témy spoločensko-vedných a politických diskusií konceptu jeho riešenia.

doc. Ing. Mgr. Zuzana POKLEBOVÁ, PhD.

Inštitút edukológie a sociálnej práce

Filozofická fakulta

Prešovská univerzita v Prešove

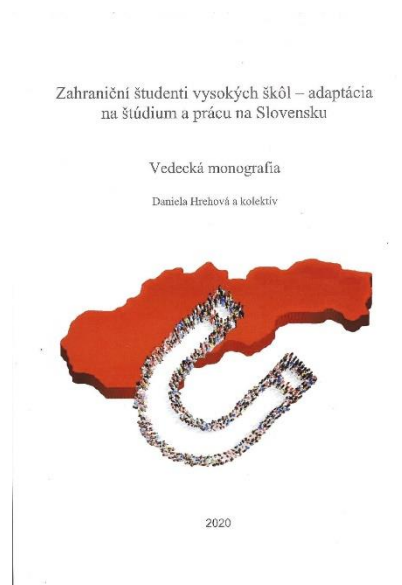
Daniela HREHOVÁ et al.

ZAHRANIČNÍ ŠTUDENTI VYSOKÝCH ŠKÔL- ADAPTÁCIA NA ŠTÚDIUM A PRÁCU NA SLOVENSKU

Košice: TU v Košiciach, 2020

Podľa úvodného predstavenia hlavnej riešiteľky projektu, čitateľ môže očakávať, že vedecká monografia v rozsahu siedmych kapitol prináša analýzu fungovania zahraničného študenta na *Slovensku*. Optikou možností jeho adaptácie, cez legislatívne ukotvenie, ako aj zohľadnenie samotného záujmu zahraničných študentov, predstavuje autorský kolektív vedecky ukotvené poznatky pre dané obdobie vysokoškolského štúdia, ako aj uplatnenia sa na trhu práce. Spracovanie poznatkov je výsledkom riešeného projektu, ktorého nosným cieľom bola edukácia študentov zo zahraničia pre zvýšenie ich adaptácie počas vysokoškolského štúdia v novom prostredí, na zvýšenie ich kompetentnosti a zlepšenie ich pracovného uplatnenia na trhu práce na *Slovensku*. Zahraničná migrácia je v monografii vykreslená ako významný sociálny proces, ktorý si vyžaduje priestor na adaptáciu v novom prostredí. V kontexte vysokoškolského štúdia ide o 4 oblasti – akademická, zdravotná, sociálna, osobná, finančná a i., ktorých líniou je prezentovaná aj časť autorského výskumu.

Pri hlbšej snahe o pochopenie východísk potenciálna systematická práca autorského kolektívu vykazuje miestami zmätočné spracovania poznatkov. V niektorých častiach má monografia zdanie učebnice, kde autori definične vymedzujú poznatky, ktoré relatívne málo prepájajú na ich autorské zistenia výsledkov projektu. Zároveň sa tiež v niektorých častiach autori odvolávajú, že ide o kapitoly ako príspevky, čo zbytočne vyvoláva dojem zoskladania odborného textu do jedného celku. Istým limitom je, že sa v publikácii vychádza z relatívne starších zdrojov, ktoré ponúkajú východiskové poznatky, no vyžadujú hlbší prienik s aktuálnymi zisteniami. Za kvalitatívne hodnotnú je možné po-

važovať kapitolu s prierezom legislatívneho rámca, ktorý približuje právne predpisy zložitého procesu od podmienok prechodného pobytu na účel štúdia cez uznávanie dokladov a vytvorenie podmienok na štúdium až k možnostiam práce a pracovného uplatnenia. Kapitola venovaná vybraným aspektom vzdelávania zahraničných študentov s dôrazom na kultúru a jazyk prináša obdobne súhrn existujúcich projektov a možností, ktoré sú aplikovateľné aj pre študentov, napriek tomu, že autori operujú s pojmami – žiak. Vedeckú monografiu uzatvára siedma kapitola, ktorej súčasťou sú výskumné zistenia projektu. Obsahom sú prehľady zdrojov literatúry k danej problematike, prelínajúc sa ku konkrétne realizovanému výskumu, ktorého výpovedná hodnota sa týkala názorov zahraničných študentov, akými informáciami, vedomosťami, zručnosťami disponujú, aké im podľa subjektívneho posúdenia chýbajú na ľahšie zvládanie adaptačného procesu počas ich štúdia na TUKE. Limitom sa zdá porovnateľnosť skupín, ktoré tvorili výskumnú vzorku a tiež strohosť interpretácie a analýzy výsledkov.

Zhrnutím je možné konštatovať, že prínos vedeckej monografie je v prehľadnom spracovaní štatistík, ktoré môžu slúžiť ako rešerš problematiky štúdia zahraničných študentov na *Slovensku*. Spracovanie je prehľadne zakategorizované v jednotlivých adresných kapitolách, kde ich autorský kolektív zasadzuje do teoretického ukotvenia. Vzhľadom na ponuku prierezových tém, ktoré sa týkajú otázok spojených so študijnou a pracovnou mobilitou zahraničných študentov na *Slovensku* je škoda, že oblasti výsledkov autorského výskumu vrámci prezentovaného projektu je

venovaná len jedna kapitola. Pre odbornú verejnosť však plní účel zorientovania sa v aktuálnej a dôležitej téme pri riešení otázok adaptácie zahraničných študentov v podmienkach vysokoškolského štúdia na *Slovensku*.

doc. Mgr. Antónia SABOLOVÁ FABIANOVÁ,
PhD.

Inštitút edukológie a sociálnej práce
Filozofická fakulta
Prešovská univerzita v Prešove

SOCIAL WORK AND ENGLISH LANGUAGE IN BHUTAN AND IN SLOVAKIA

Report from the Erasmus exchange program

In 2022 – 2023, *Faculty of Arts (Prešov University, Slovakia)* and *Samtse College of Education (Royal University of Bhutan, Bhutan)* participated in the *Erasmus exchange program* with the aim to deepen the existing cooperation in social work and implement joint academic activities in both social work and English language studies. On the Slovak side, the departments involved were the *Institute of Educology and Social Work* and the *Institute of Translation and Interpreting Studies*; on the Bhutanese side, the faculty represented the fields of social work and English language studies. Since the combination of a European and Asian universities guarantees different cultural environments, we hoped for fruitful and inspiring business trips.

The first trip was planned for early November 2022, when Slovak faculty visited *Bhutan*. The trip included meetings with the *Samtse College management*, with the representatives of the *Department of Social Work* and the *Department of Languages* (Figure 1), during which the vision and mission of RUB and PU was presented. The program continued with a campus tour, and a lecture for social work students (Figure 2). A strong element of Erasmus mobilities is the intercultural experience, thus the trip could not be complete without excursions that allowed for studying the cultural and natural environment (Figures 3 and 4). *Bhutan* is known for its fairy-tale-like countryside, magnificent cultural and historical sites that have preserved their unique character thanks to strict regulations on the development of tourism imposed by the Bhutanese government.

The second trip took place in June 2023, three Bhutanese colleagues came to *Prešov University*. The participants were directly involved in the life of the *University of Prešov* and *Prešov Konštantínova 2 Secondary*

school. Their trip started with the visit to the secondary school, where they had a discussion with the fourth-grade bilingual section students (Figure 5). Students were passionate to learn more about life in *Bhutan*, they could not stop asking questions about culture, history, religion, politics, king and queen, as well as the life of ordinary people in Bhutan. Next, the Bhutanese colleagues attended meetings with staff and doctoral students at the *Institute of Translation and Interpreting* and the *Institute of Education and Social Work*. They finished their trip with their participation in the conference “*Current Social Work Challenges*”. As part of it, they also established cooperation with prof. Jay Miller from the *University of Kentucky, USA*, a plenary speaker of the conference, and they witnessed the opening ceremony of self-care lab at *Faculty of Arts, Prešov University* (Figure 6). Their trip also included excursions e.g. to the *Špiš Castle* and the *High Tatras mountain lake* called *Popradské pleso*.

During our meetings we managed to discuss cooperation options. For cooperation in social work, we discussed a specific project and co-authoring of publication outputs. For the English language section, we discussed the possibilities of cooperation, online lectures, and other project activities, mainly accounting for the fact that English is a second language in *Bhutan*, while for Slovak students English is a foreign language, thus the approach may as well differ. We consider a high degree of compatibility of project intentions to be a success exceeding our expectations. The partner institution highly appreciated the research and methodological readiness of our workplaces, which for them represents a real promise of further cooperation.

The project was originally planned for the period of 2020 – 2022, however, the course of the project was largely affected by the COVID pandemic. The individual mobilities

were postponed. Even so, the cooperation fulfilled our expectations and created the basis for further joint activities, which we want to continue in view of the quality partnership. Both partner institutions were equally active and showed a proactive approach to all planned and implemented activities, which made the trip successful and triggered more intensive cooperation, which hopefully will receive further institutionalized support and funding.

Figure 1

Figure 3

Figure 5 and Figure 6

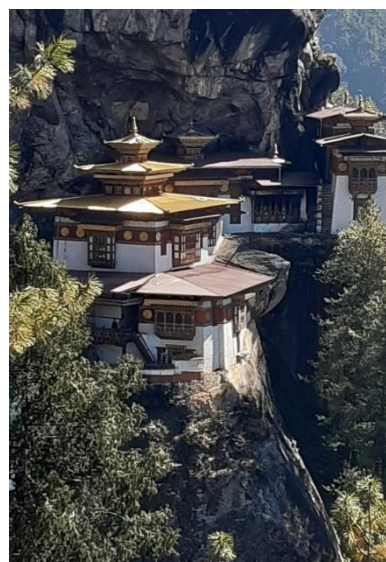
Acknowledgment: The exchange visits took place within the scheme ERASMUS+ KA107 – „Mobilities outside EU“, Cooperation with partner countries – International Credit Mobility.

Prof. Alena KAČMÁROVÁ, PhD.
The Institute of Translation
and Interpreting Studies
Faculty of Arts
Prešov University

Figure 2

Figure 4

OKRÚHLY STÔL K AKTUÁLNYM VÝZVAM PRE SOCIÁLNU PRÁCU

Správa z podujatia Okrúhly stôl k aktuálnym výzvam pre sociálnu prácu

Inštitút edukológie a sociálnej práce Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity v Prešove organizoval dňa 23. marca 2023 v spolupráci s *College of Social Work, University of Kentucky*, Európskou asociáciou škôl sociálnej práce (EASSW), Centrom pre edukáciu a výskum seniorov Slovenskou sociologickou spoločnosťou medzinárodné vedecké podujatie *Okrúhly stôl k aktuálnym výzvam pre sociálnu prácu*, ktorý sa uskutočnil na pôde FF PU, pod záštitou dekanky FF PU prof. PhDr. Beáty Balogovej, PhD., MBA., podujatia sa ako hlavný hosť zúčastnil aj dekan *College of Social Work, University of Kentucky*, prof. J. Jay MILLER, Ph.D, MSW, CSW, ktorého zásluhou vzniklo svetovo prvé *Self-Care Lab* – laboratórium zamerané na výskum a prax starostlivosti o seba pomáhajúcich profesionálov.

Cieľom vedeckého podujatia, ktoré sa uskutočnilo s podporou vedecko-výskumných projektov VEGA č. 1/0535/23 *Integrácia ukrajinských migrantov a posúdenie náročnej životnej situácie spojennej s krízou vyvolanou vojnovým konfliktom optikou sociálnej práce* a KEGA č. 027PU-4/2022 *Transfer digitálnych technológií do inovácie metodiky*

odbornej praxe v pregraduálnej príprave študentov sociálnej práce, bolo reflektovať aktuálne výzvy sociálnej práce v národnom i medzinárodnom kontexte s dôrazom na oblasti starostlivosti o seba sociálnych pracovníkov a pracovníčok a ich klientov a zároveň poukázať na súčasné trendy v pregraduálnom a celoživotnom vzdelávaní sociálnych pracovníkov v reakcii na meniace sa podmienky výkonu sociálnej práce.

Výstupom podujatia *Okrúhly stôl k aktuálnym výzvam pre sociálnu prácu* bolo okrem pokračujúceho výskumu v oblasti *Starostlivosti o seba* pripraviť medzinárodné vedecké sympóziu *Aktuálne výzvy pre sociálnu prácu* a najmä zriadiť *Self-Care Lab* na Filozofickej fakulte Prešovskej univerzity v Prešove s naplánovaním na jún 2023.

doc. Ing. Mgr. Zuzana POKLEBOVÁ, PhD.

Inštitút edukológie a sociálnej práce

Filozofická fakulta

Prešovská univerzita v Prešove

VEDECKÉ SYMPÓZIUM AKTUÁLNE VÝZVY PRE SOCIÁLNU PRÁCU A JEHO SPRIEVODNÉ PODUJATIE: OTVORENIE SELF-CARE LAB FILOZOFICKEJ FAKULTY PU

Správa z podujatia Aktuálne výzvy pre sociálnu prácu

Inštitút edukológie a sociálnej práce Filozofickej Fakulty Prešovskej univerzity v Prešove organizoval dňa 14. júna 2023 v spolupráci s *College of Social Work, University of Kentucky, Centrom pre edukáciu a výskum seniorov, Slovenskou sociologickou spoločnosťou* a pod patronátom *Európskej asociácie škôl sociálnej práce (EASSW)*, medzinárodné vedecké sympóziu *Aktuálne výzvy pre sociálnu prácu*, ktorého sa zúčastnili odborníci z piatich krajín (*Rumunsko, Slovensko, Cyprus, USA a Bhután*). Cieľom vedeckého sympózia, ktoré sa uskutočnilo s podporou vedecko-výskumných projektov VEGA č. 1/0535/23 *Integrácia ukrajinských migrantov a posúdenie náročnej životnej situácie spojenej s krízou vyvolanou vojnovým konfliktom optikou sociálnej práce* a KEGA č. 027PU-4/2022 *Transfer digitálnych technológií do inovácie metodiky odbornej praxe v pregraduálnej príprave študentov sociálnej práce* bola výmena skúsenosti s následnou komparáciou rozvoja sociálnej práce v podmienkach Rumunska, Slovenska, Cypru, USA a Bhutánu.

Vedecké sympóziu sa uskutočnilo na pôde FF PU, pod záštitou dekanky fakulty, prof. PhDr. Beáty Balogovej, PhD., MBA., ako hlavný hosť vystúpil dekan *College of Social Work, University of Kentucky*, prof. J. Jay MILLER, Ph.D, MSW, CSW. a príhovor k podujatiu mal prezident *Európskej asociácie škôl sociálnej práce (EASSW)* prof. Christos Panagiotopoulos. Na vedeckom podujatí sa zúčastnili aj zástupcovia *Royal University of Bhutan zo Samstee College*: Dr. Sonam Rinchen – dekan pre výskum, Mr. Tshering Dorji – Katedra sociálnej práce, Ms. Kesang Wangmo – Katedra jazykov, ktorý sú v súčasnosti na Slovensku v rámci programu ERASMUS+ KA107 – „Mobility mimo EÚ“.

Hlavným sprievodným podujatím sympózia bolo otvorenie *Self-Care Lab Filozofickej fakulty PU*, ktoré je prvým Self-Care Lab v Európe.

Hlavným zámerom Self-Care Lab je získať a v praxi aplikovať vedecké poznatky týkajúce sa starostlivosti o seba v pomáhajúcich profesiách, predovšetkým v sociálnej práci. Aktivity laboratória sú zamerané predovšetkým na empirický výskum starostlivosti o seba a začlenenie starostlivosti o seba do pregraduálnej prípravy sociálnych pracovníkov a pracovníčok, ich ďalšieho vzdelávania a supervízie, ako aj do socioterapie a ďalších oblastí praxe sociálnej práce, vrátane aktivít multidisciplinárnych tímov v iných pomáhajúcich profesiách.

Laboratórium je špecifické v tom, že nie je vybavené prístrojmi a zariadeniami, ale empirickým poznaním so širokou aplikačnou rovinou pre prax v podobe vedeckej literatúry – monografií, zborníkov, časopisov, legislatívnych noriem a výskumných správ. Starostlivosťou o seba, nielen v pomáhajúcich profesiách, ale i v každodennom živote, rozumieme aktívne konanie človeka s cieľom zabezpečenia sociálnej opory, udržania a zlepšenia jeho subjektívnej fyzickej a duševnej pohody. Zahŕňa cielenú aktivitu, vykonanú z vlastnej iniciatívy v prospech seba samého, čím v sebe jednoznačne nesie vysoko individuálny a individualizovaný charakter. Neexistuje jediná správna a univerzálna forma starostlivosti o seba, platná pre každého z nás nemenne počas celého života. Tak, ako každý z nás je živou, vplyvom interných aj externých faktorov neustále sa meniacou entitou, tak aj naša individuálna starostlivosť o seba, jej aktuálne vhodná forma, náplň i obsah, sa menia nielen od človeka k človeku, ale i pre každého z nás v čase a priestore.

Self-Care Lab Filozofickej fakulty PU participuje v spolupráci s *College of Social Work, University of Kentucky* na jedinečnom medzinárodnom výskumnom projekte ***Global Self-Care Initiative***, ktorý je zameraný na profesionálnu a osobnú starostlivosť o seba sociálnych pracovníkov a pracovníčok v rôznych krajinách sveta, vrátane *Slovenska*.

Laboratórium vytvára priestor pre ďalší výskum a štúdium oblasti osobnej a profesionálnej starostlivosti o seba a aplikáciu týchto poznatkov do vzdelávania a praxe sociálnej práce. Zároveň, v svojich novozriadených priestoroch ponúka svojim materiál- nym vybavením priestor pre vedenie seminárov a sociálne-psychologických výcvikov,

pre skupinové a individuálne konzultácie a poradenstvo so zameraním na rozvoj a podporu starostlivosti o seba, ktoré sú určené pre študentov a zamestnancov *Prešovskej univerzity v Prešove*, ako aj na samotnú starostlivosť o seba ako oázu v rušnom akademickom prostredí jednej z najväčších univerzít na *Slovensku*, v druhej najstaršej *Filozofickej fakulte na Slovenku* a zároveň jedinej na území *Prešovského samosprávneho kraja*.

prof. PhDr. Beáta BALOGVÁ, PhD., MBA
doc. Ing. Mgr. Zuzana POKLEMBOVÁ, PhD.

Inštitút edukológie a sociálnej práce
 Filozofická fakulta
 Prešovská univerzita v Prešove

EUROPEAN CONFERENCE OF SOCIAL WORK EDUCATION 2023

Správa z medzinárodnej konferencie v Porto, Portugalsko

V dňoch 20. – 23. júna 2023 sa konala medzinárodná konferencia s názvom *European Conference of Social Work Education 2023 (Porto, Portugalsko)*. Vzhľadom k získaniu ocenenia *Alice Salomon Award (2021)*, udeľované EASSW za inovatívne pedagogické a praktické skúsenosti vo vzdelávaní v sociálnej práci bola dekanom FF PU v Prešove a garantka študijného programu sociálna práca a etika-sociálna práca na IESP FF PU v Prešove prof. PhDr. Beáta Balogová, PhD., MBA osobne pozvaná k účasti na tejto medzinárodnej konferencii. V súvislosti s témou zameranou na vzdelávanie sa konferencie okrem prof. Balogovej zúčastnili aj ďalší členovia Inštitútu edukológie a sociálnej práce FF PU v Prešove, Mgr. Miriama Boriščáková, PhD. a Ing. Peter Gallo, PhD.

Priebeh konferencie v uvedených štyroch dňoch bol nabitý programom. Úvodný ceremoniál otvorili významné osobnosti z radov sociálnej práce, a to José Alberto Reis (ISSSP), Mona Livolths (Scientific Comité), Ana Maria Cimpanini (IASSW) a Christos Panagiotopoulos (prezident EASSW). Len tohto úvodu sa zúčastnilo cez 400 účastníkov a účastníčok. Ostatný program bol členený do prednášok z rôznych krajín sveta zameraných na edukáciu v sociálnej práci v kontexte inovácií, ktoré prebiehajú alebo sú žiadúce. V poobedných hodinách boli realizované workshopy s orientáciou na praktický rozmer vzdelávania v sociálnej práci s dôrazom na inovatívne metódy vo vzdelávaní. V rámci všetkých dní kontinuálne prebiehala posterovaná sekcia, ktorej charakter bol v súčasnom akademickom prostredí veľmi príjemný a žiadúci.

Zástupcovia IESP FF PU v Prešove sa v rámci výstupov zúčastnili prezentácie vlastných posterov počas posterových sekcií.

Prvý poster bol predstavený s témou *The practice of social work as a challenge of the pandemic situation* (Balogová, Boriščáková) a druhý s témou *Reflecting on the war conflict in social work education and practice* (Balogová, Gallo). Prezentácia posterov vniesla zaujímavé pohľady a podnetné diskusie k prebiehajúcemu spoločenskému daniu, ktoré priamym spôsobom ovplyvňuje aj vzdelávanie a prax sociálnej práce. Sociálna práca je vedou, ale aj profesiou, ktorá si žiada neustále napredovanie a vnímanie zmien, ktoré sa dotýkajú každej osoby v spoločnosti, pretože každý je svojim spôsobom klientom sociálnej práce. Vedecká konferencia pripravila priestor pre diskusiu tém, ktoré sú sociálnej práci blízke a spojila ľudí z celého sveta, ktorým tieto oblasti a situácia nie sú ľahostajné.

Výstupom konferencie bola kniha abstraktov a prezentácia prijatých posterov. Potrebne je dodať, že prijatie témy (či už pre posterovú sekciu alebo prezentáciu) nebolo jednoduché, nakoľko bola zohľadňovaná vysoká kvalita a aktuálnosť vo vzťahu k téme edukácie v sociálnej práci.

Je nesmierne dôležité, že sa tieto medzinárodné vedecké konferencie konajú každoročne. Budúci rok so zameraním na výskum v sociálnej práci v meste *Vilnius, Litva*. Zástupcovia IESP FF PU v Prešove sa ako zástupcovia slovenskej sociálnej práce zúčastnia aj tohto podujatia.

Mgr. Miriama BORIŠČÁKOVÁ, PhD.
Inštitút edukológie a sociálnej práce
Filozofická fakulta
Prešovská univerzita v Prešove

PREŠOVSKÁ ŠKOLA SOCIÁLNEJ PRÁCE OBHÁJILA SVOJE PRVENSTVÁ NA MEDZINÁRODNEJ KONFERENCII V TRNAVE

Správa z podujatia Metamorfózy sociálnej práce - od charity k profesii

V dňoch 19. a 20. 04. 2023 sa konala medzinárodná konferencia s názvom *Metamorfózy sociálnej práce - od charity k profesii* na Fakulte sociálnych vied, Univerzity Cyrila a Metóda v Trnave. Predmetom konferencie bola prezentácia a vzájomný diskurz medzi akademikmi v sociálnej práci na Slovensku o histórii a súčasnom napredovaní sociálnej práce.

Dňa 19. 04. 2023 sa konferencie zúčastnili aj členky *Inštitútu edukológie a sociálnej práce Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity v Prešove*, a to v zastúpení prof. PhDr. Beáty Balogovej, PhD., MBA, Mgr. Miriamy Boriščákovovej, PhD. a študentiek doktorandského štúdia Mgr. Stely Richnavskej a Mgr. Natálie Vrankovej. V súvislosti s témou a cieľom konferencie členky IESP predstavili témy príspevkov reflektujúce významné osobnosti sociálnej práce, ktoré stáli za jej vznikom a rozvojom ako odboru na pôde *Filozofickej fakulty UPJŠ v Košiciach* so sídlom v Prešove a neskôr už *Filozofickej fakulty PU v Prešove*. Garantka odboru sociálna práca prof. Balogová predstavila prácu doc. Kredátusa na vtedy ešte *Katedre sociálnej práce*, ktorý sa zaslúžil o akademický, ale aj praktický rozvoj sociálnej práce. Jeho aktivity súviseli predovšetkým so zážitkovým učením študentov, s témou závislostí u klientov sociálnej práce, s rozvojom socioterapeutických klubov na Slovensku a so založením prvej *Linky dôvery na Slovensku*. Pán doc. Kredátus je pre nás inšpiráciou aj dnes. Jeho práca je obsiahnutá v niekoľkých dielach, ktoré kontinuálne ponúkajú prierezové poznatky v danej oblasti. Dr. Boriščáková sa venovala prezentácii podobne významnej osobnosti sociálnej práce, a to prof. Tokárovej. Profesorka Anna Tokárová má za sebou mnohé prvenstvá súvisiace so založením a rozvojom odboru sociálnej práce, ale aj jeho vývoja ako vedy či profesie. Stála pri zrode

špecializácie sociálnej práce na pozadí odboru vzdelávanie dospelých *FF UPJŠ v Košiciach* so sídlom v Prešove ako prvej v Československu. Neskôr sa zaslúžila aj o etabláciu samostatného odboru sociálna práca, založeniu *Asociácie vzdelávateľov v sociálnej práci na Slovensku* či založeniu indexovaného časopisu *Sociálné práce / Sociálna práca*. Prof. Tokárová bola výnimočná svojim radikálnym prístupom v sociálnej práci, ktorý je charakteristický hlbinným skúmaním mnohých smerov sociálnej práce do podoby ich akceptácie ako vedeckých. K jej oblastiam záujmu patrili problematiky vzdelávania dospelých, sociológia, rovnosť príležitostí, globalizácia, metodológia spoločenského výskumu a mnohé ďalšie. Študentky doktorandského štúdia predstavili aktuálne témy sociálnej práce s prepájaním historických kontextov a súčasných trendov. Mgr. Richnavská prezentovala prácu na tému Elena Maróthy-Šoltésová ako inšpirácia pre súčasníkov v sociálnej práci a Mgr. Vranková sa venovala prezentácii a diskusii k téme Tomáš Baťa ako realizátor cirkadiánnych rytmov optikou sociálnej práce.

Po každom príspevku prebiehala podnetná diskusia, ktorá prinášala uznanie z radov akademikov v sociálnej práci jednotlivých univerzít. Ocenenie práce Prešovskej školy sociálnej práce posúva jej členky a členov vpred a dnes sa venujú mnohým inovatívnym témam akými sú environmentálne otázky v sociálnej práci, starostlivosť o seba v sociálnej práci, či kontinuálny rozvoj socioterapie (akreditovaný kurz Socioterapie na IESP), *Univerzity tretieho veku*, supervízie v sociálnej práci, či semiprofesiám školská a forenzná sociálna práca. Aktuálne riešeným projektom, ktorý je pre IESP veľkou výzvou je zriadenie *Self-Care Lab*, ktorý je inšpiratívnym projektom z dielne prof. Millera (*Uni-*

versity of Kentucky), s ktorým IESP spolupracuje v téme starostlivosti o seba od roku 2017.

Mgr. Miriama BORIŠČÁKOVÁ, PhD.

Mgr. Stela RICHNAVSKÁ

Mgr. Natália VRANKOVÁ

Inštitút edukológie a sociálnej práce

Filozofická fakulta

Prešovská univerzita v Prešove

POKYNY PRE AUTORKY A AUTOROV

Redakcia prijíma príspevky, ktoré zodpovedajú profilu časopisu. Vami zaslaný príspevok musí byť určený výhradne na publikáciu v časopise *JOURNAL SOCIOTERAPIE*.

Informácie o postupe prijatia

Redakcia prijíma príspevky, ktoré zodpovedajú profilu časopisu. Zaslaný príspevok musí byť určený výhradne pre publikovanie v časopise *Journal socioterapie*. Počet príspevkov od jedného autora je obmedzený na dva za jeden rok. V prípade mimoriadneho vydania časopisu sa počet príspevkov rozšíri.

Ponuka rukopisu a redakčný postup

Akademickým textom sa na účely časopisu rozumie výskumná, resp. prehľadová štát' (teoretická, syntetizujúca, historizujúca a i.). Predpokladom zaradenia príspevku do recenzného konania je skutočnosť, že autor v texte systematicky pracuje s relevantnými prameňmi, objasňuje výskumnú metodológiu a vzhľadom na svoj výskumný cieľ prezentuje zistenia. Toto je v rámci recenzného konania posudzované dvoma na sebe nezávislými recenzentmi. Vzhľadom na profesijný a úzko špecializovaný charakter časopisu sú preferované texty, ktoré obsahujú popri spomínaných aspektoch tiež aplikačnú dimenziu, v ktorej autor objasňuje relevantnosť svojich zistení v kontexte socioterapie v sociálnej práci. Toto je v rámci recenzného konania posudzované ako tzv. odborová primeranosť článku, ktorú vykonáva šéfredaktor a editor.

Rukopisy by mali byť zostavené s rešpektom k požadovanej štruktúre abstraktu (t. j. ciele, teoretické východiská, metódy, výsledky a implikácie pre socioterapiu v sociálnej práci). Recenzné konanie je obojstranne anonymné a je vykonávané dvoma na sebe nezávislými recenzentmi. Práce sú posudzované po stránke obsahovej i formálnej. V prípade potreby môže byť práca vrátená autorom na doplnenie, či na prepracovanie. Na základe posudkov bude

redakčnou radou rozhodnuté o prijatí alebo odmietnutí rukopisu. V sporných prípadoch rozhoduje celá redakčná rada. Redakcii sa prostredníctvom emailovej komunikácie zasielajú dve prevedenia rukopisu. Jedno z nich nesmie obsahovať žiadne údaje, ktoré by mohli viesť k identifikácii autora. Druhé prevedenie prispievateľ odošle v kompletnej verzii.

Rozhodnutie o vydaní

O výsledku publikačného konania (posúdenie odborovej primeranosti a recenzného konania) je autor vyrozumý najneskôr do ôsmich mesiacov od dátumu prijatia príspevku. V priebehu recenzného konania dostane autor štyri spätné väzby: prijatie rukopisu; posúdenie odborovej primeranosti, schválenie recenzentmi a zaradenie do edície.

Náležitosti rukopisu

Text musí byť napísaný v súlade s platnými normami slovenského jazyka a obsahovať uvedené náležitosti:

- I. NÁZOV: výstižný a stručný, zodpovedajúci obsahu, v slovenskom a anglickom jazyku.
- II. ABSTRAKT A KLÚČOVÉ SLOVÁ: v slovenskom a anglickom jazyku, v rozsahu maximálne 200 slov.
- III. VLASTNÝ TEXT (v rozsahu minimálne 6 NS) obsahujúci: úvod, cieľ, teoretické východiská, metódy, výsledky, implikácie pre sociálnu prácu.
- IV. ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV – autorov a autorky žiadame, aby venovali zvýšenú pozornosť presnému a korektnému odkazovaniu podľa normy ISO 690: 2012. V ZBO sa uvádzajú celé krstné mená, nielen iniciály.
- V. AFILIÁCIA (nepovinná)
- VI. KONTAKT NA AUTORA/AUTORKU – meno a priezvisko s titulmi, presná adresa pracoviska (bez skratiek)

Citačná norma

Zdroje v texte a zozname bibliografických odkazov sú zapisované podľa normy ISO 690: 2012. V texte je využívaná metóda systému I. mena a dátumu (tzv. harvardský systém). Príklady správneho zápisu citovania, parafrázovania a zápisu v zozname bibliografických odkazov nájdete na webovej stránke univerzitetnej knižnice Prešovskej univerzity: <https://www.pulib.sk/web/data/pulib/subory/stranka/ezp-citovanie-kucianova-2019.pdf>

Formálne požiadavky

Váš rukopis prosím upravte podľa šablóny dostupnej na: <https://www.unipo.sk/filozoficka-fakulta/ieasp-ff/journal-socioterapie/>

Publikačná etika

Rukopisy sú posudzované v obojstranne anonymnom recenznom konaní 2 odborníkmi. Redakcia časopisu JOURNAL SOCIOTERAPIE vynakladá všetko úsilie, aby bola zachovaná nestrannosť recenzného konania a tiež zachovaná anonymita autorov. Autor u ktorého bude objavený plagiát alebo falšovanie dát stráca možnosť na publikovanie v časopise JOURNAL SOCIOTERAPIE. Autor zaslaním svojho príspevku udeľuje súhlas so zverejnením svojho príspevku v elektronickej podobe na webovom sídle v databáze časopisu JOURNAL SOCIOTERAPIE: <https://www.unipo.sk/filozoficka-fakulta/ieasp-ff/journal-socioterapie/>

Rozhodnutie o vydaní

O výsledku recenzného konania je autor vyrozumený najneskôr do 3 mesiacov od zaslania rukopisu